

KATHO

STUDIEGEBIED ONDERWIJS

Departement PHO

Beemegemstraat 10

B – 8700 Tielt

Tel. 051/40.02.40

Fax. 051/40.89.13

e-mail: pho@katho.be

DEPARTEMENT LERARENOPLEIDING - PHO

THE RUNNING DINNER

Een schoolgezondheidsbeleid opzetten

Promotor: Peter Vanbrabant

Tim Vanmarcke

Mentor: Peter De Ram

EINDWERK

Aangeboden tot het verkrijgen van de
graad van bachelor in het onderwijs:

lager onderwijs

Katrien Vanhastel

Academiejaar 2006 - 2007

KATHO

STUDIEGEBIED ONDERWIJS

Departement PHO

Beemegemstraat 10

B – 8700 Tielt

Tel. 051/40.02.40

Fax. 051/40.89.13

e-mail: pho@katho.be

DEPARTEMENT LERARENOPLEIDING - PHO

THE RUNNING DINNER

Een schoolgezondheidsbeleid opzetten

Promotor: Peter Vanbrabant

Tim Vanmarcke

Mentor: Peter De Ram

EINDWERK

Aangeboden tot het verkrijgen van de
graad van bachelor in het onderwijs:

lager onderwijs

Katrien Vanhastel

Academiejaar 2006 - 2007

Dankwoord

Een eindwerk maken is niet eenvoudig. Ik kon rekenen op de hulp van heel wat verschillende mensen. Graag zou ik hen hiervoor bedanken.

Eerst en vooral wil ik *Peter Vanbrabant* en *Tim Vanmarcke* bedanken voor het begeleiden van mijn eindwerk. Zij waren voor mij een grote hulp, ze hebben mij heel goed vooruit geholpen.

Verder dank ik ook de directie *Hubert Van Daele*, de zorgcoördinator *Peter De Ram*, de leerkrachten, het ondersteunend personeel en de leerlingen van de *Gesubsidieerde Vrije Basisschool te Aarsele*. Zij gaven mij de kans dit eindwerk om te zetten in de praktijk.

Ik dank ook mijn ouders en vrienden voor de steun die ze mij gaven gedurende mijn opleiding.

Als laatste bedank ik mijn medestudenten voor de fijne samenwerking;
Eva De Grande, Jogien Galle, Nathalie Neirinck en Stephanie Seeuws.

Inhoudstafel

1. INLEIDING.....	7
2. BEGRIPSBEPALING	9
3. GEZONDHEIDSBEVORDERING: EEN SCHOOLOPDRACHT?.....	11
4. UITWERKING VAN EEN GEZONDHEIDSBELEID OP SCHOOL	13
4.1 Ruim begrip van gezondheid	13
4.2 Vier niveaus	13
4.2.1 Leerlingenniveau	13
4.2.2 Klasniveau.....	13
4.2.3 Schoolniveau.....	14
4.2.4 Schoolomgevingsniveau	15
4.3 Participatie en samenwerking.....	15
4.4 Cyclus: stappenplan voor een gezondheidsbeleid op school.....	16
4.4.1 Beginsituatie in kaart brengen.....	16
4.4.2 Behoeften van de school	16
4.4.3 Prioriteiten van de school.....	16
4.4.4 Actieplan	17
4.4.5 Proces opvolgen en evalueren.....	17
5. UITWERKING VAN EEN STAPPENPLAN OP EEN PILOOTSCHOOL	18
5.1 Beginsituatie.....	18
5.1.1 Centrum voor Leerlingenbegeleiding.....	22
5.2 De behoeften detecteren	23
5.3 Prioriteiten bepalen	24
5.4 Actieplan	24
5.4.1 Sociale vaardigheden: 'Er zit een schat verborgen in jezelf'.....	24
5.4.2 Sociale vaardigheden: 'De Axenroos'	25
5.4.3 Ochtendgymnastiek en middagsport	25
5.4.4 Klasoverschrijdend werken	26
5.4.5 De alternatieve bewegingsvormen	26
5.4.6 Kookkoffer 'Smakelijk en gezond'	26
5.4.7 Verkeerseducatie.....	26
5.4.8 Meer fruit op school	27
5.5 Proces opvolgen en evalueren.....	27

6.	BESLUIT	28
7.	PRAKTISCH DEEL: GOOD PRACTICES	31
7.1	Good practice: De kookkoffer	32
7.2	Good practice: Sociale vaardigheden - Er zit een schat verborgen in jezelf	44
7.3	Good practice: Verkeerseducatie.....	57

1. Inleiding

“Mens sana in corpore sano” of “Een gezonde geest in een gezond lichaam”. Vandaag de dag zijn mensen heel sterk bezig met hun gezondheid. De term is niet meer weg te denken uit de maatschappij. Bij de start van een nieuw jaar hoor je dan ook heel vaak dat mensen elkaar een goede gezondheid toewensen.

Ook in de media horen we de laatste tijd heel veel over sport, gezond eten, gezond leven... De vele programma's over sport (vb. Vlaanderen Sportland) en voeding (vb. Je bent wat je eet) getuigen hiervan.

Hoewel het met de meeste kinderen en jongeren in Vlaanderen goed gaat, vertonen alsmaar meer kinderen en jongeren ongezond gedrag: ze eten ongezond, bewegen onvoldoende, voelen zich ongelukkig of worden gepest.

Hoe kunnen we gezonde leefgewoontes bij de opgroeiende generaties stimuleren of behouden? Hoe kunnen we gedragsverandering realiseren?

Dit zijn vragen waar ik als toekomstig leerkracht bij stil sta, aangezien kinderen drierde van hun tijd doorbrengen op school. Daarom wil ik me inspannen om de lichamelijke, mentale en sociale gezondheid van de kinderen door concrete acties te bevorderen. Zo denk ik niet alleen aan kennisoverdracht, maar ook aan gedragsverandering en gedragsbehoud. Kinderen en jongeren moeten kunnen opgroeien tot gezonde volwassenen. Werken aan een gezond gedrag begint van jongsaf aan, en dus is er een belangrijke taak voor het onderwijs weggelegd.

Frank Vandenbroucke, Vlaams Minister van Onderwijs, verplicht de scholen om tegen 1 september 2007 een gezondheidsbeleid klaar te hebben met prioritaire aandacht voor evenwichtige voeding en beweging.¹

Om die redenen koos ik ervoor mijn eindwerk rond gezondheidsbevordering te maken.

Ik kreeg de kans om samen met enkele medestudenten een gezondheidsbeleid uit te werken voor de Gesubsidieerde Vrije Basisschool te Aarsele, onze pilotschool.

Daarvoor moesten wij de *beginsituatie* van de school bepalen aan de hand van een inventaris. Zo werd het duidelijk wat de school reeds had gerealiseerd op leerlingen-, klas-, school-, en schoolomgevingsniveau.

Zo konden we *de behoeften* van de school detecteren. In overleg met de directeur en de mentor werd gezocht naar mogelijke prioriteiten voor de school. Vanuit de prioriteiten stelden wij een *actieplan* op. We planden verschillende activiteiten die we gedurende onze stageweek uitvoerden. We zorgden ervoor dat het haalbare ideeën waren die ook in de toekomst nog te realiseren zijn. Daarnaast gaven we hen nog enkele aanzetten om in de toekomst te werken rond gezondheid op school.

In mijn eindwerk over gezondheid zal ik enkele begrippen in verband met gezondheid verklaren, een visie geven op een gezondheidsbeleid in school, de beginsituatie van mijn pilotschool beschrijven en een plan van aanpak formuleren.

U vindt in dit eindwerk alle informatie daaromtrent terug, hopelijk kan mijn werk anderen inspireren en tot actie aanzetten.

2. Begripsbepaling

Gezondheid

De Wereldgezondheidsorganisatie definieert gezondheid als een toestand van een zo optimaal mogelijk fysiek, mentaal en sociaal welbevinden, waarbij iedereen de kans moet hebben om als mens capaciteiten te ontwikkelen en te gebruiken met een maximaal aantal vrijheidsgraden en keuzemogelijkheden.^{2,3}

Het is duidelijk meer dan de afwezigheid van ziekte en het zich lichamelijk gezond voelen. Gezondheid dekt ook de facetten die in het onderwijs worden ingedeeld onder het begrip 'welbevinden'. Het gaat om:

- lichamelijke gezondheid
- psychische gezondheid
- socio-emotionele gezondheid

Gezondheid

- relatief
- dynamisch
- persoonlijk

Gezondheid is een relatief begrip. Een bepaald niveau van gezondheid kan voor de ene persoon al voldoende zijn terwijl iemand anders, bij datzelfde niveau, zich eerder ongezond kan voelen.

Het heeft ook een dynamisch karakter. Het is niet zo dat je op een dag het 'gezond zijn' zal bereikt hebben en dat je er niets meer hoeft voor te doen. Je gezondheid moet je onderhouden, er is elke dag werk aan.

Gezondheid is ook een persoonlijke keuze. Men kan mensen informeren rond het begrip, vaardigheden en attitudes proberen bijbrengen, maar uiteindelijk is het altijd de persoon zelf die beslist om die kennis al dan niet toe te passen en te integreren.⁴

Gezondheids-
educatie

Gezondheidseducatie kunnen we verklaren als 'opvoeden over gezondheid'.⁵ Het doel van gezondheidseducatie is kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes door te geven zodat mensen keuzes kunnen maken en daarnaar kunnen handelen. Dit gebeurt door te informeren, te sensibiliseren en op te voeden. Gezondheidseducatie richt zich vooral op levensstijl en gedragsveranderingen zodat mensen in staat zijn om te kiezen voor gezond gedrag.

Deze opvoeding gebeurt intentioneel en planmatig, brengt een positieve boodschap en houdt rekening met de leefomgeving. Vaak wordt ook de term gezondheidsopvoeding gebruikt.⁶

Gezondheids-
promotie of
gezondheids-
bevordering

Gezondheidspromotie of gezondheidsbevordering wordt door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) gedefinieerd als het proces waardoor mensen of groepen van mensen in staat gesteld worden om meer controle te verwerven over de determinanten van hun gezondheid en zo hun gezondheid te verbeteren.^{7,8}

Het is een ruimer begrip dan gezondheidseducatie. Bij gezondheidsbevordering worden het klas- en schoolklimaat, de schoolinfrastructuur en de schoolomgeving aangepakt. Zo wordt de school een gezonde leefomgeving voor kinderen en jongeren.

Gezondheidsbevordering heeft als doel het stellen van gezond gedrag, maar ook het verbeteren van het welbevinden en welzijn van de leerlingen. Vermijden van uitsluiting en pestgedrag en het bevorderen van de sociale samenhang tussen de leerlingen onderling en tussen leerlingen, ouders, leerkrachten en andere teamleden, geeft aan gezondheidsbevordering een sociale dimensie.⁹

Gezondheids-
beleid

In de visie van het Vlaams Instituut voor Gezondheids promotie zijn er verschillende stappen terug te vinden: Eerst moeten scholen hun eigen situatie in kaart brengen: wat en hoeveel eten de leerlingen, is er voldoende mogelijkheid om te sporten, voelen de leerlingen zich goed op school... Vanuit die analyse kan de school de verschillende noden en behoeften die ze nog heeft afleiden. Vervolgens kunnen ze voor zichzelf streefdoelen bepalen. De vierde stap is het opzetten van acties om deze doelen te halen. Als laatste moeten de scholen zichzelf evalueren. Dit is systematisch en planmatig werken rond 4 aandachtsgebieden.¹⁰

- Het begrip gezondheid moet in de ruimste betekenis worden bekeken. Niet enkel voeding en beweging, maar ook hygiëne, rust, sociale gezondheid ... spelen een rol.
- Gezondheidsbevordering gebeurt op 4 niveaus in school: leerlingen-, klas-, school-, en omgevingsniveau. Als een school een gezondheidsbeleid voert, ondersteunt ze de gezondheidseducatie in de klas.
- De betrokkenheid van alle schoolpersoneel, leerlingen, ouders en samenwerking met externe organisaties is nodig om een breed draagvlak te creëren en expertise aan te wenden. De school staat niet alleen in haar opdracht een schoolgezondheidsbeleid op te zetten, ze kan beroep doen op bijvoorbeeld de pedagogische begeleidingsdiensten, het CLB (centrum voor leerlingenbegeleiding) en LOGO (lokaal gezondheidsoverleg) om hen te helpen in het uitwerken van een schoolgezondheidsbeleid.
- Werken aan een gezondheidsbeleid op school gebeurt aan de hand van een actieplan.

3. Gezondheidsbevordering: een schoolopdracht?

Tegen 1 september 2007 moeten alle basis- en secundaire scholen in Vlaanderen een gezondheidsbeleid hebben. Het is de wens van de onderwijsminister dat elke Vlaamse school nadenkt over haar gezondheidsbeleid en eigen keuzes maakt om een beleid op maat van haar leerlingen te ontwikkelen. Er zijn verschillende argumenten die pleiten voor gezondheidseducatie en gezondheidsbevordering op school.

Aanleren
gezond gedrag
begint van
jongsaf aan

De leeftijd van 4-12 jaar is de tijd waarop kinderen zonder moeite veel nieuwe dingen kunnen aanleren en beïnvloed kunnen worden. Hoe vlugger ze in contact komen met gezondheidseducatie, hoe vlugger ze dit kunnen opnemen, verwerken en het zich eigen kunnen maken.

Werken aan een gezond gedrag begint van jongsaf aan, en dus is er een belangrijke taak voor het onderwijs weggelegd.

Bovendien besteden kinderen het grootste deel van hun tijd op school, dus is het de plaats bij uitstek om hen iets bij te leren over gezondheid.

Gezondheids-
educatie in de
eindtermen en
ontwikkelings-
doelen

Bepaalde ontwikkelingsdoelen en eindtermen voor het basisonderwijs verwijzen naar gezondheidseducatie. Voor het kleuteronderwijs is dit in de leergebieden wereldoriëntatie en bewegingsopvoeding. Voor het lager onderwijs vinden we dit in de leergebieden bewegingsopvoeding en sociale vaardigheden terug, maar vooral bij wereldoriëntatie vinden we belangrijke eindtermen terug. Deze eindtermen zijn: ¹¹

De leerlingen:

- kunnen gezonde levensgewoonten in verband brengen met wat ze weten over het functioneren van het eigen lichaam en ze weten dat bepaalde ziekteverschijnselen of handicaps niet altijd kunnen worden vermeden.
- beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op besmettelijke ziekten, parasieten of schimmels vermindert of uitsluit.
- kunnen passende elementaire hulp toedienen bij lichte schaafwonden en brandwonden.

Eindtermen zijn minimumdoelen op het vlak van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes die de overheid als noodzakelijk en bereikbaar acht voor een bepaalde leerlingenpopulatie. De school is dus verplicht de eindtermen bij de leerlingen te bereiken op het einde van het lager onderwijs.

Gebrek aan info
van ouders

Sommige ouders kunnen hun kinderen niet correct informeren over gezondheid. Dit heeft soms te maken met financiële redenen, maar ook doordat ouders soms zelf verkeerd geïnformeerd zijn over bijvoorbeeld evenwichtige voeding. Ondanks de goede bedoelingen van de ouders volstaat de thuissituatie vaak niet om kinderen te leren gezonde keuzes te maken. Dan is de school een essentieel kanaal waar de kinderen geïnformeerd kunnen worden en vaardigheden en attitudes kunnen ontwikkelen.

Leren van elkaar

Doordat de leerlingen in school een groep vormen, kunnen ze bij elkaar terecht om steun te zoeken en te geven en kunnen ze ook veel van elkaar leren, onder begeleiding van de school.

Hogere prestaties

Als we werken aan de gezondheid van de kinderen en zorgen dat ze zich goed in hun vel voelen, zullen hun schoolprestaties ook verbeteren. Een gezonde geest in een gezond lichaam zorgt voor een betere concentratie en dat leidt tot betere resultaten op cognitief, psychomotorisch en dynamisch-affectief vlak.

Groot bereik

Door de scholen te verplichten een gezondheidsbeleid uit te werken bereikt men meteen ook een groot publiek, namelijk alle kinderen van 2,5-18 jaar in Vlaanderen.

Gezondheid is een recht

In de Universele Verklaring van de Rechten van het Kind¹² is bovendien het recht op kennis in verband met gezondheid opgenomen. Het is onze plicht hen daarover te informeren.

Mediaweerbaarheid

Kinderen komen ook meer en meer in contact met media die allerlei misleidende informatie en schoonheidsidealen projecteert. Scholen kunnen leerlingen vaardigheden aanleren die hen kritisch en weerbaar maken tegen deze media-invloeden.

4. Uitwerking van een gezondheidsbeleid op school

4.1 Ruim begrip van gezondheid

Wanneer er wordt gewerkt rond gezondheid, moeten we dit vanuit een heel ruim begrip benaderen. Gezondheid is niet enkel voeding en beweging maar moet veel breder gezien worden.

Zoals eerder aangegeven, onderscheiden we drie dimensies bij gezondheid: fysieke, psychische en sociaal-emotionele gezondheid.

Onder fysieke gezondheid verstaan we de gezondheid van het lichaam zelf. Volgende aspecten komen hier onder andere bij aan bod: voeding, beweging, seksualiteit, veiligheid, ziektes, hygiëne, rust...

Psychische gezondheid is alles wat te maken heeft met het de lichaamsgeest. In een goede gezondheid zijn, betekent dat er een evenwicht is tussen het fysieke, het psychische en het sociale. De volgende facetten van gezondheid zijn in te delen onder de noemer psychische gezondheid: sociaal gedrag, succesbeleving, depressie, zelfbeeld, positieve ingesteldheid, zich gelukkig voelen, zich thuis en geborgen voelen op school,...

Als laatste is er nog de sociaal-emotionele gezondheid. Deze zorgt ervoor dat je op een goede manier met anderen kan communiceren en verantwoordelijkheden in de maatschappij kan opnemen. Sociaal-emotionele gezondheid heeft vooral te maken met de relaties die mensen aangaan. Dat kan gaan over sociaal gedrag, relaties met familie, vrienden, kennissen...

4.2 Vier niveaus

De school kan op vier niveaus aan gezondheid werken: leerlingenniveau, klasniveau, schoolniveau en het niveau van de schoolomgeving.

4.2.1 Leerlingenniveau

Het leerlingenniveau is het niveau van de individuele leerling.¹³ Dit niveau heeft betrekking op alle leerlingen in de school. Dit gaat over de zorg voor elke leerling op het vlak van zijn of haar fysieke, psychische en sociale gezondheid. In de scholen is hier een grote taak weggelegd voor de zorgcoördinator. De zorgcoördinator staat in voor het welzijn van elk kind op school.

4.2.2 Klasniveau

Een belangrijke schakel in de gezondheidseducatie is de leerkracht. Hij of zij staat immers direct in contact met de leerlingen. Via lessen en activiteiten kan de leerkracht kennis, inzichten, vaardigheden en attitudes bijbrengen. Gezondheidseducatie in de klas is een permanente opdracht. Als de leerkrachten klasoverschrijdend en leergebiedoverschrijdend werken, geeft dit nog een extra stimulans voor de leerlingen. Regelmatig overleg tussen leerkrachten zorgt voor een

horizontale en verticale samenhang binnen en tussen de verschillende klassen van de verschillende leerjaren.

Enkele voorbeelden van acties op klasniveau zijn: lessen over gezondheid, zorgen voor een goede klashygiëne, regelmatig verluchten van de klas, het lokaal zoveel mogelijk stofvrij houden, aangepaste banken, kinderen een goede zithouding laten aannemen... De leerkracht zorgt best ook in samenspraak met de leerlingen voor een goede en open klassfeer wat dan weer de sociale gezondheid zal bevorderen.

4.2.3 Schoolniveau

Een schoolgezondheidsbeleid bestaat uit drie luiken. Een educatief, een structureel en een regulerend luik.¹⁴

Educatief luik

Een eerste luik van het gezondheidsbeleid is het educatief luik. Wat een leerkracht vertelt in de klas moet gedragen worden door het hele schoolteam. Het gezondheidsbeleid maakt deel uit van het pedagogisch project en wordt uitgewerkt in het schoolwerkplan.

De teamgeest op school, waarden en normen die er gelden en het voorbeeldgedrag van al het schoolpersoneel zijn heel belangrijk voor het slagen van de gezondheidspromotie. Wat leerkrachten zeggen en misschien nog meer wat leerkrachten doen oefent invloed uit op de leerlingen.

Leerkrachtenparticipatie realiseren we door bijvoorbeeld gezondheidsbevordering als vast agendapunt op te nemen in de bestaande overlegstructuren.

Ook nascholing voor leerkrachten is belangrijk. Leerkrachten moeten eerst zelf volledig op de hoogte zijn van gezondheidseducatie en welke middelen ze allemaal kunnen gebruiken om dit aan te brengen.

Structureel luik

Op gebied van het structureel luik kan de school zorgen voor een aantrekkelijke infrastructuur. Hoe ziet de speelplaats eruit? Is er voldoende groen op school? Zijn de verschillende lokalen schoon, veilig en gezellig? Zijn er voldoende hygiënische voorzieningen?

De school kan ook structurele maatregelen invoeren die de gezondheid op school bevorderen. Een vaak voorkomend voorbeeld is het houden van een fruitdag waarbij er op één dag van de week alleen maar fruit mag gegeten worden tijdens de speeltijden.* Schoolfruit is vaak een aanleiding voor de school om actief te werken aan gezonde voeding.

De school kan ook zorgen voor de oprichting van een leerlingenraad. De leerlingen hebben een stem en kunnen hun zeg doen over dingen in het schoolgebeuren. Dit zal het positieve klimaat in de school bevorderen.

Verder kan de school ook zorgen voor middagsport en projecten waaraan de hele school meewerkt.

---

* In oktober 2005 ging het project Tutti Frutti van start in scholen in heel Vlaanderen. Maar liefst 239.476 leerlingen uit 1.242 basisscholen krijgen wekelijks een stuk fruit op school.

Als laatste is er ook het regulerend luik. Dit betekent dat de school ervoor moet zorgen dat er een regelgeving bestaat rond gezondheid en dat iedereen die betrokken is bij de school hiervan op de hoogte is. De school kan de regels bekend maken in het schoolreglement. Er moet ook een consequente houding zijn tegenover die regels en er moeten ook sancties zijn indien de regels overtreden worden.

4.2.4 Schoolomgevingsniveau

Onder de schoolomgeving verstaan we de fysieke omgeving, (b.v. een veilige schoolomgeving) en de sociale omgeving, (b.v. samenwerking met externe personen en organisaties en ouderparticipatie).

Een school staat niet alleen, ze is ingeplant in een bepaalde omgeving. De school en de omgeving van de school beïnvloeden elkaar voortdurend, positief en negatief. Op het moment dat leerlingen naar school komen, dragen ze als het ware een onzichtbaar rugzakje met opvattingen, waarden en normen. Wat ze op school leren wordt voortdurend geconfronteerd met wat ze buiten de school leerden.

Gezond leven gebeurt niet enkel op school maar zeker ook thuis. Daarom is het ook belangrijk ouders/verzorgers zoveel mogelijk bij het gezondheidsbeleid te betrekken als we willen dat de kinderen zo gezond mogelijk gaan leven. Concreet kan de school zorgen voor een ouderraad waarin aandacht wordt besteed aan gezondheid op school.

De school kan ook zorgen voor een veilige verkeersroute van en naar school, zorgen voor een nette schoolomgeving, samenwerken met sportverenigingen...

4.3 Participatie en samenwerking

De school kan enkel een goed gezondheidsbeleid voeren door de betrokkenheid na te streven bij alle relevante actoren. Interne participatie en samenwerking met externe partners zijn twee belangrijke factoren om die betrokkenheid te creëren.

Participatie kan een school realiseren via inspraak van personeel, leerlingen, en ouders. Dit is belangrijk om een degelijk draagvlak te creëren. Door een leerlingenraad of ouderraad in de school in te voeren kan de school steeds werken vanuit de vraag en suggesties van de leerlingen of ouders. Als men van gezondheid een vast agendapunt maakt, is dat een garantie voor een blijvende aandacht voor het gezondheidsbeleid op school. Door leerlingen, ouders en het schoolpersoneel een stem te geven, zal hun betrokkenheid automatisch verhogen.

Samenwerkingsverbanden bouwt de school uit met een aantal belangrijke externe partners. De school staat niet alleen, ze kan beroep doen op vele externe organisaties die de scholen kunnen ondersteunen bij het uitwerken van een gezondheidsbeleid zoals de pedagogische begeleidingsdiensten, het CLB (centrum voor leerlingenbegeleiding) en LOGO (lokaal gezondheidsoverleg).

4.4 Cyclus: stappenplan voor een gezondheidsbeleid op school

Als de school een gezondheidsbeleid uitwerkt, gebeurt dit aan de hand van een stappenplan.¹⁵ Het is belangrijk onder ogen te houden dat een gezondheidsbeleid zich procesmatig ontwikkelt. Alle stappen krijgen geleidelijk aan vorm.

4.4.1 Beginsituatie in kaart brengen

Een eerste stap is het bepalen van de beginsituatie en de mogelijkheden van de school. Daarvoor maakt de school eerst een inventaris op over alles wat al op school aanwezig is rond gezondheidsbevordering en -educatie. De beginsituatie wordt op vier gebieden in kaart gebracht.

Ten eerste moet men de activiteiten die in de verschillende klassen en leerjaren doorgaan in verband met gezondheidseducatie in kaart brengen. Ten tweede moet men zoeken naar gezondheidselementen op schoolniveau. Ten derde moet de school nagaan wat er in de omgeving gebeurt en aanwezig is dat kan bijdragen tot het schoolgezondheidsbeleid. Het laatste gebied is dat van de werking van schoolnabije diensten (externe partners). De samenwerking met die partners wordt duidelijk omschreven.

Om de beginsituatie duidelijk te maken, kan de school gebruik maken van meetinstrumenten¹⁶ die men onder andere op het internet kan vinden. De resultaten van deze inventaris vormen een vertrekpunt van waaruit de school haar gezondheidsbeleid kan opzetten.

4.4.2 Behoeften van de school

Nadat de beginsituatie van de school in kaart is gebracht, kan de school de volgende stap in het actieplan zetten. Door de inventaris van de beginsituatie weet men wat er al gebeurt, maar wat nog belangrijker is, is dat de school nu kan zien op welke gebieden ze nog tekort schiet en waar ze nog verder aan zal moeten werken.

Zo komen de behoeften en noden van de school aan het licht.

De resultaten worden besproken met het voltallige personeel van de school en met de personen uit de schoolomgeving (ouders, externe organisaties...).

4.4.3 Prioriteiten van de school

De school moet nu een selectie maken uit de noden en behoeften die ze heeft. De school kiest daarbij voor de behoeften die ze het belangrijkste acht.

Om te bepalen welke behoeften de hoogste prioriteit krijgen, moeten er een aantal overlegmomenten gepland worden. In die momenten kan ook al een bepaalde aanpak of methodiek besproken worden. Een eenmalige bespreking is niet genoeg, regelmatig overleg is noodzakelijk om de stand van zaken te kunnen opvolgen.

4.4.4 Actieplan

Als de prioriteiten bepaald zijn, kan de school een actieplan opstellen. De verschillende acties die de school zal ondernemen worden genoteerd in het actieplan. In het plan wordt rekening gehouden met:

- **Structuur:** er wordt bekeken wat er in de school al gebeurd is rond de verschillende gezondheidsaspecten en wat men nog nodig heeft, wat men nog zal moeten doen. Er wordt bekeken wat er al opgenomen is in het schoolwerkplan, het schoolreglement...
- **Aanpak:** de school bekijkt wat er in het lessenpakket al aanwezig is rond gezondheid en of er eventueel klasoverschrijdend gewerkt wordt. De school formuleert wat ze nog weer wil doen of aanbieden.
- **Betrokkenheid medewerkers:** de school gaat na hoe betrokken het schoolpersoneel is. Er wordt ook nagegaan welke externen betrokken zijn bij het gezondheidsbeleid van de school.
- **Betrokkenheid leerlingen:** zijn alle leerlingen betrokken? Hebben zij ook inspraak, bijvoorbeeld via een leerlingenraad?
- **Haalbaarheid:** de school moet onderzoeken of het actieplan haalbaar is qua mensen, middelen, materiaal en tijd. Scholen kunnen ook financiële hulp krijgen bij sommige organisaties. Bij de Koning Boudewijnstichting, bijvoorbeeld, kunnen scholen een dossier indienen over de verbetering van de maaltijden op school. Als het dossier wordt goedgekeurd, krijgen de scholen subsidies.¹⁷
- **4 niveaus:** de school moet ervoor zorgen dat ze acties onderneemt op de vier gebieden. Zowel het niveau van de leerling, de klas, de school en de schoolomgeving moet aan bod komen.
- **Doelstellingen:** De school moet duidelijk opstellen welke doelen ze willen bereiken. Wat moeten leerlingen weten, kunnen, doen...?

4.4.5 Proces opvolgen en evalueren

De school moet ervoor zorgen dat ze genoeg communiceert met het personeel en de leerlingen zodat iedereen op de hoogte blijft van de laatste ontwikkelingen in verband met de gezondheid op school. Daarvoor kan de school regelmatig overlegmomenten voorzien en zichzelf evalueren.

De evaluatie van het actieplan bevat twee grote gebieden. Het eerste gebied is dat van het proces van het actieplan. Er wordt geëvalueerd wat er op school gebeurt en vooral hoe dat gebeurt. Dit kunnen we procesevaluatie noemen.

Het tweede gebied is dat van de doelstellingen. De school gaat na of ze de verschillende doelstellingen die ze vooraf opstelde ook bereikt. Dit noemen we productevaluatie.

Evaluatie gebeurt niet op het einde van het plan, maar moet heel regelmatig gebeuren. Door de reflectie op die evaluatie kan de school telkens het verdere verloop van het beleid onder controle houden of bijsturen.

5. Uitwerking van een stappenplan op een pilootschool

Voor onze bachelorproefstage kregen we de kans van de Gesubsidieerde Vrije Basisschool in Aarsele om een project uit te werken rond gezondheid op school. Samen met vier andere studenten: Eva, Jogien en Nathalie uit de richting kleuteronderwijs en Stephanie Seeuws uit de richting lager onderwijs zal ik een volledige week op deze school aanwezig zijn. We zullen er verschillende activiteiten en lessen geven die in verband kunnen gebracht worden met gezondheid. Tijdens die week is het de bedoeling dat we geëvalueerd worden en dit zal gebeuren door onze mentor, Peter De Ram. Dit is de zorgcoördinator van de school.

5.1 Beginsituatie

Om de beginsituatie zo correct mogelijk na te gaan hebben we meerdere afspraken gemaakt met Peter De Ram. Aan de hand van verschillende vragen die we op voorhand hebben voorbereid kregen we een goed beeld van de beginsituatie van de school. Toen we het gesprek met Peter De Ram afgerond hadden, zijn we nog eens bij de directeur langsgegaan. Zo zijn we enkele behoeften op schoolniveau te weten gekomen.

Nadat we het gesprek met de directeur hadden afgesloten, zijn we naar de verschillende klassen gegaan. In de klassen deden we navraag bij de leerkrachten en de leerlingen, wat ze al allemaal gezien hadden rond gezondheid dit jaar en waaraan ze dachten toen we hen vertelden dat we gingen werken rond gezondheid op school. De beginsituatie van de school werd op verschillende gebieden in kaart gebracht.

In onderstaand schema: een kort overzicht van de beginsituatie van de school. De begrippen uit het schema worden eronder verklaard.

BEGIN-SITUATIE	KLASNIVEAU	SCHOOLNIVEAU	NIVEAU V/D SCHOOLOMGEVING
Peuterklas	<ul style="list-style-type: none"> - fruitdag op dinsdag - werken rond belangstellingscentrum: fruit - werken rond hygiëne - veel bewegingstussendoortjes - bewegingshoek in de klas 	Sport: <ul style="list-style-type: none"> - sportklassen - zwemmarathons Voeding: <ul style="list-style-type: none"> - drankje in school: melk, chocomelk, 	Samenwerking met: <ul style="list-style-type: none"> - Zeepreventorium (De Haan) - De Korbeel (Kortrijk): ADHD en autisme - Zonneburcht (Waregem)

1 ^e kleuterklas	<ul style="list-style-type: none"> - fruitdag op dinsdag - flesjes water in klas waarvan de kleuters de hele dag mogen drinken - werken rond belangstellingscentra: hygiëne, fopspeen, tanden poetsen - juf eet fruit: kinderen proeven - pictogrammen in klas over handen wassen - stimuleren water drinken en fruit eten 	yoghurtdrink of water. <ul style="list-style-type: none"> - blikjes verboden - geen automaten - drinkbaar kraantjeswater ter beschikking Sociaal-emotioneel: <ul style="list-style-type: none"> - zorg-coördinatoren - groene leerkracht - pest-actie-plan 	<ul style="list-style-type: none"> - De Beertjes (Kortrijk) Externe revalidatie: voor kinderen met leerachterstand en moeilijke sociale integratie Verkeersveiligheid <ul style="list-style-type: none"> - politie Aarsele: agent aan kruispunt - kinderopvang dichterbij school gebracht: veiliger te bereiken Sport: <ul style="list-style-type: none"> - de school neemt deel aan activiteiten die ingericht worden door de sportdienst van de stad Tielt (vb. atletiekmeetings) - de school neemt deel aan activiteiten van SVS
2 ^e kleuterklas	<ul style="list-style-type: none"> - fruitdag op dinsdag 	Projecten: week van de gezonde voeding	
3 ^e kleuterklas	<ul style="list-style-type: none"> - fruitdag op dinsdag 		
1 ^e leerjaar	<ul style="list-style-type: none"> - fruitdag op dinsdag - aandacht voor zithouding en pengreep tijdens alle lessen 		
2 ^e leerjaar	<ul style="list-style-type: none"> - fruitdag op dinsdag - thema's wero: ziek zijn, voeding, tanden poetsen 		
3 ^e leerjaar	/		
4 ^e leerjaar	<ul style="list-style-type: none"> - fruitdag op dinsdag 		
5 ^e leerjaar	<ul style="list-style-type: none"> - aandacht voor een goede algemene houding tijdens alle lessen 		
6 ^e leerjaar	<ul style="list-style-type: none"> - zitbal wordt doorgegeven - thema's wero: een rug voor het leven, Biobox 		

leerlingenniveau

Om elke leerling zo goed mogelijk te begeleiden, heeft de school een aantal maatregelen getroffen.

De twee zorgcoördinatoren van de school hebben hier een grote taak. Martine Vroman staat in voor de kinderen uit het kleuteronderwijs, Peter De Ram voor de leerlingen uit het lager onderwijs.

De school werkt ook nauw samen met het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) van Tielt. De medewerkers van het Centrum voor Leerlingenbegeleiding helpen vooral bij medische, psychologische en sociale problemen of leerproblemen. Ze zorgen ook voor informatie of materiële hulp wanneer de school hiernaar vraagt. Bij multidisciplinair overleg zijn deze personen ook aanwezig.

De school heeft ook een pestactieplan (PAP). Ze treden heel streng op tegen pesterijen. In het begin van het schooljaar gaat daar veel aandacht naar.

klasniveau

In sommige klassen wordt er een fruitdag georganiseerd. De kinderen brengen een stuk fruit mee van thuis als tussendoortje tijdens de speeltijd. Om dit te stimuleren brengt de leidster van de eerste kleuterklas elke maand een ander stuk fruit mee. Daarvan snijdt ze kleine stukjes die de kleuters kunnen proeven. Zo leren de kinderen het fruit kennen en als ze het lusten, brengen ze zelf een stuk fruit mee op de andere fruitdagen.

Een ander opmerkelijk feit is dat voor het leergebied wereldoriëntatie vooral het thema 'ziek zijn' en 'gezonde voeding' aan bod komt. In de kleuterklassen en de onderbouw komt het thema 'fruit' en 'water' aan bod. Ook hygiëne komt aan bod, maar in mindere mate.

In de kleuterklassen hangen pictogrammen over handen wassen, in de onderbouw hangen zelfgemaakte tekeningen over fruit en groenten.

In het zesde leerjaar wordt gewerkt met de 'biobox'. De leerlingen leren op die manier alles over biologische voeding en landbouw.

Er zijn ook klassen waar in het lessenpakket niet specifiek rond (een deelgebied van) gezondheid gewerkt wordt. In die klassen is er wel een algemene aandacht voor de schrijf- en zithouding tijdens de lessen. Om de houding van de leerlingen in het zesde leerjaar te verbeteren, is er één zitbal aanwezig in de klas. De bal wordt iedere week doorgegeven, zodat iedere leerling de kans krijgt gebruik te maken van de bal. De zitbal kadert in de lessenreeks 'Een rug voor het leven'.

schoolniveau

Op schoolniveau gebeuren ook een aantal zaken die kaderen in het gebied van gezondheid.

Op sportgebied stellen we vast dat de leerlingen twee uren per week bewegingsopvoeding krijgen. Dit geldt zowel voor de kleuter- als de lagere school. Iedere klas in het lager onderwijs gaat ook een week op "sportklassen".

Qua voeding treft de school ook een aantal maatregelen. De school voorziet drankjes voor de leerlingen die ze na de speeltijd kunnen drinken. De leerlingen kunnen kiezen tussen melk, chocolademelk, fruitsap en een yoghurtdrink. Leerlingen die dit niet willen, mogen van thuis een flesje water meebrengen. In school zijn er geen automaten en blikjes zijn verboden. Bij zeer warm weer mogen de leerlingen drinken van het kraantjeswater in de klas. Verder kunnen de leerlingen elke middag een warme maaltijd eten, de leerlingen kunnen ook kiezen voor soep die ze dan bij hun boterhammen kunnen eten. Er wordt niet toegestaan dat eigen drankjes gebruikt worden in de refter, de school voorziet water voor elke leerling.

Er zijn ook enkele algemene afspraken: op een verjaardag mogen leerlingen geen snoep meebrengen naar school, er mogen geen verpakkingen van koekjes mee naar buiten... Indien kinderen toch snoep meebrengen moet dit onmiddellijk in de boekentas, er wordt niet gesnoept op school.

Dit jaar organiseert de school in januari een projectweek rond gezonde voeding in samenwerking met de socialistische mutualiteit. De hele week zullen de leerkrachten en leerlingen werken rond gezonde voeding en een gezonde leefstijl.

Om de leerlingen op sociaal-emotioneel vlak te begeleiden zijn de zorgcoördinatoren actief. Verder is er op de school ook een 'groene leerkracht'. Dit is een leerkracht waar de leerlingen terecht kunnen met persoonlijke problemen als ze niet terecht kunnen bij hun eigen leerkracht.

De school werkt met het pestactieplan van uitgeverij Garant. In de loop van dit schooljaar willen ze het pesten op een nieuwe, meer actuele manier aanpakken. In het kleuteronderwijs wordt er niet zozeer over pesten gesproken, maar over plagerijen. Er worden ook nascholingen voorzien voor de leerkrachten in verband met het pesten en straffen en belonen. Ook voor de ouders worden er ouderavonden georganiseerd rond sociale vaardigheden.

Op school is er een ouderraad. Elke ouder met een kind op school is welkom op de vergaderingen van de ouderraad. De ouderraad werkt ondersteunend, richt vormende activiteiten in en draagt zo bij tot het bevorderen van de algemene werking van de school. Ouders kunnen via deze weg ook inspraak hebben in het gezondheidsbeleid van de school. Zo kunnen ze voor de vergaderingen een vast agendapunt maken van het gezondheidsbeleid.

Op de school is er geen leerlingenraad. De leerlingen kunnen wel participeren via de ideeënbussen op school. Er is er één in elke klas aanwezig voor ideeën rond de klaswerking en er is één bus aanwezig aan de leraarskamer voor ideeën die eerder op schoolniveau plaatsvinden.

omgeving van
de school

Op schoolomgevingsniveau werkt de school samen met verschillende externe partners.

De belangrijkste partner is het Centrum voor Leerlingenbegeleiding van Tielt (zie 5.1.1).

De school werkt samen met de politie van Aarsele. Alle leerkrachten werden opgeleid tot gemachtigd opzichter. De politie regelt ook het verkeer op het drukke kruispunt aan de school. Zo kunnen de kinderen veilig oversteken en garandeert de school en de politie hen een veilige weg naar huis.

Op sportgebied neemt de school deel aan verschillende activiteiten die ingericht worden door de sportdienst van de stad Tielt en doet ze ook vaak mee aan activiteiten van SVS (Stichting Vlaamse Schoolsport).

De school werkt soms samen met het Zeepreventorium in De Haan. Dit is buitengewoon onderwijs, type 5, voor normaal begaafde kinderen met een (chronische) ziekte. Ze geven er dezelfde basisleerstof als in het gewoon onderwijs, maar geen uitbreidingsleerstof omdat er meer tijd wordt besteed aan het lichamelijk welzijn van de kinderen. Het kind wordt later terug geïntegreerd in het gewoon onderwijs. Vanuit het Zeepreventorium krijgt het kind dan een uitgebreid verslag mee over het verblijf.

'De Korbeel' in Kortrijk is een school voor buitengewoon onderwijs, type 3, voor kinderen met gedragsproblemen en leerproblemen. Er is een sterke

ouderbegeleiding. De kinderen worden behandeld terwijl ze in het gewoon onderwijs blijven. Dit is echter niet altijd zo, ze kunnen er ook opgenomen worden indien de problemen te groot zijn. De kinderen worden eerst enkele weken in observatie genomen, eventueel krijgen ze medicatie toegediend. Daarna wordt er beslist of de leerling mag terugkeren naar het gewoon onderwijs of in het buitengewoon onderwijs moet blijven. Indien het kind naar het gewoon onderwijs terugkeert, biedt de Korbeel een sterke ouder- en leerkrachtbegeleiding.

'De Zonneburcht' in Waregem is een school voor buitengewoon onderwijs, type 1 (kinderen met een licht mentale handicap) en type 8 (kinderen met leerstoornissen). Deze doorverwijzing is eerder definitief. De school 'De Beertjes' in Kortrijk heeft een gelijkaardige werking. Beide instellingen hebben een sterke ouderbetrokkenheid. De school werkt ook samen met enkele revalidatiecentra voor kinderen met een (leer)achterstand.

5.1.1 Centrum voor Leerlingenbegeleiding

Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding van Tielt is de belangrijkste partner van de Gesubsidieerde Vrije Basisschool van Aarsele.

In het begin van het schooljaar wordt er een contract opgesteld waarin de taken en de planning zijn opgenomen. Zowel de acties van de school als van het Centrum voor Leerlingenbegeleiding staan hierin vermeld. Het team van het Centrum voor Leerlingenbegeleiding dat verantwoordelijk is voor de Gesubsidieerde Vrije Basisschool van Aarsele bestaat uit: Hedwig Hellemans (schoolarts), Katrien Huys (verpleegkundige), Hilde Lannoo (maatschappelijk werkster) en Amelie Geerolf (pedagoge).

Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding begeleidt de leerlingen op vier domeinen. Het eerste domein is dat van het 'leren en studeren'. Wanneer de leerkrachten problemen of achterstanden ondervinden, kunnen ze beroep doen op het Centrum voor Leerlingenbegeleiding. Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding zal dan allerlei testen afnemen, naargelang het probleem van de leerling. Er zijn verschillende testen: IQ-testen, schoolrijpheidstesten, lateralisatietesten, opsporen van dyslexie, ADHD, autisme, hoogbegaafdheid, ...

Het tweede domein is dat van de 'schoolloopbaan'. Op dit domein situeren zich de overgangen en doorverwijzingen naar verschillende scholen. Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding geeft informatie over de overgang naar het middelbaar aan de leerlingen van het zesde leerjaar. Er wordt duidelijk gemaakt welke studierichtingen er zijn en welke keuzes er kunnen gemaakt worden. Wanneer er doorverwijzingen zijn, gebeurt dit meestal naar het buitengewoon onderwijs. De verantwoordelijke medewerker van het Centrum voor Leerlingenbegeleiding maakt dan de papieren in orde en informeert de ouders over de verandering die het kind zal meemaken. Momenteel werkt het Centrum voor Leerlingenbegeleiding niet samen met het Zeepreventorium. De verantwoordelijke heeft wel al contact opgenomen in verband met een opname van een leerling met gewichtsproblemen. Er werd info doorgegeven naar de ouders, die nu zelf moeten beslissen of ze daarmee willen doorgaan. Indien

ze akkoord gaan zal het Centrum voor Leerlingenbegeleiding contact houden met het Zeepreventorium.

Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding verwijst de ouders ook door naar De Korbeel, een school voor kinderen met probleemgedrag. Vooraf heeft de verantwoordelijke al telefonisch contact met de Korbeel. Ze schetst de situatie van de leerling aan de Korbeel. De ouders nemen daarna zelf contact op met de Korbeel om een afspraak te maken. Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding blijft de leerling ook opvolgen in de andere school.

Het derde domein is dat van de preventieve gezondheidszorg. Hierin wordt vooral aan de lichamelijke gezondheid gewerkt. Het medisch onderzoek en de luizencontroles zijn hier enkele voorbeelden van. Het medisch onderzoek voor de eerste kleuterklas, het eerste en het derde leerjaar gaat door in de school van Aarsele zelf. Voor de tweede kleuterklas en het vijfde leerjaar wordt het onderzoek in de vestiging van het Centrum voor Leerlingenbegeleiding georganiseerd.

Het laatste domein is dat van de sociaal-emotionele ontwikkeling. Hierbij wordt gewerkt aan alles wat te maken heeft met de gevoelswereld van de kinderen. Het Centrum voor Leerlingenbegeleiding kan bijvoorbeeld ingeschakeld worden bij pestproblemen. Meestal wordt er dan iemand van het Centrum voor Leerlingenbegeleiding uitgenodigd in de klas die het gesprek over het pestprobleem leidt.

Verder is het Centrum voor Leerlingenbegeleiding op school aanwezig bij Multidisciplinair Overleg en oudercontacten. De school kan altijd beroep doen op het Centrum voor Leerlingenbegeleiding om hulp, informatie of materiaal aan te vragen. Het spreekt voor zich dat alle acties die het Centrum voor Leerlingenbegeleiding uitvoert, in overleg gebeuren met de Gesubsidieerde Vrije Basisschool van Aarsele. De samenwerking verloopt heel vlot. Er wordt samen met de school altijd gezocht naar de beste oplossing voor het kind.

5.2 De behoeften detecteren

klasniveau

Om de behoeften op klasniveau te detecteren werden zowel de leerkrachten als de kleuters en leerlingen bevraagd.

In de kleuterklassen wenst men vooral nog meer activiteiten rond gezonde voeding. Er wordt al rond fruit gewerkt, maar de kleuterleidsters en kleuters zouden dit graag nog wat uitgebreider zien. Er is vooral nood aan concrete activiteiten waarbij de kleuters zelf actief kunnen zijn.

In de onderbouw van de lagere school is er ook vraag naar concrete activiteiten rond hygiëne en voeding. Er is ook een grote behoefte aan beweging, zowel leerkrachten als leerlingen hebben hier een grote vraag naar. Leerlingen willen ook de kans krijgen om over de middag aan sport te doen op school (bvb. dansen). Ook de vraag om te werken rond fietsen kwam meermaals aan bod.

Ook in de bovenbouw wil men meer beweging zien tijdens en tussen de lessen.

schoolniveau

Op schoolniveau wenst de directie een duidelijke, concrete visie rond gezondheid met extra aandacht voor voeding, beweging en emotionele ontwikkeling van de kinderen. Vanuit deze visie wil men dan een gestructureerd, concreet toepasbaar jaarplan voor het kleuteronderwijs, het onderwijs in de onderbouw en het onderwijs in de bovenbouw.

Verder hebben de leerkrachten behoefte aan duidelijke afspraken rond versnaperingen en tussendoortjes tijdens de speeltijd.

Verder willen de leerkrachten ook een schoollied over gezondheid dat aangeleerd moet worden aan alle leerlingen van de school. Zo willen zij het gezondheidsbeleid op een muzische manier overbrengen naar alle kinderen op school.

omgeving van
de school

Op gebied van de omgeving van de school zijn er niet onmiddellijk behoeften gedetecteerd. De school werkt al met heel wat diensten samen en die samenwerking loopt vlot.

5.3 Prioriteiten bepalen

De door ons opgestelde beginsituatie van de school hebben we voorgelegd aan de directeur en de zorgcoördinator. In overleg hebben we dit alles bekeken en onderzocht. Zo konden we de prioriteiten vastleggen.

De prioriteiten voor de school zijn;

- een nieuwe methode voor sociale vaardigheden zoeken, zodat de school ook aan dit vakonderdeel kan werken.
- de schoolomgeving van Aarsele in kaart brengen, om op die manier de gevaarlijke punten in het verkeer te leren kennen. Zo wil de school de kinderen stimuleren om meer met de fiets of te voet naar school te komen.
- het aantal turnlessen met alternatieve bewegingsvormen vergroten. Dit houdt onder andere yoga, Sherborne en New Games in.
- een kookkoffer in de school lanceren zodat de leerkrachten met de leerlingen om op een gezonde maar lekkere manier aan de slag kunnen gaan.
- een duidelijke en concrete visie ontwikkelen omtrent het opstellen van een gezondheidsbeleid voor de school.

5.4 Actieplan

Het actieplan voor de Gesubsidieerde Vrije Basisschool te Aarsele waarin we rekening hebben gehouden met de aandachtspunten om een actieplan op te stellen (zie punt 4.4.4).

5.4.1 Sociale vaardigheden: *'Er zit een schat verborgen in jezelf'*

Wij zijn voor de school op zoek gegaan naar bruikbare methodes voor de lessen sociale vaardigheden. We vinden het belangrijk dat er preventief gewerkt wordt rond pesten en niet enkel wanneer er reeds gepest wordt.

Daarom hebben wij voor de lagere school gekozen voor de methode 'Er zit een schat verborgen in jezelf'.

In deze methode krijgen de directie en leerkrachten ideeën, lesadviezen, activiteiten en creatieve mogelijkheden om met het boek 'Er zit een schat verborgen in jezelf' met kinderen van 6 – 12 jaar aan de slag te gaan.

Er wordt gewerkt met 7 figuren die elk een thema voorstellen. Tijdens onze stageweek werkten wij rond het thema beleefdheid met de figuur 'Meneertje Alsjeblieft- Dankjewel'.

Elk thema omvat gevarieerde klasactiviteiten: leesteksten, kringgesprekken, oefeningen om vaardigheden in te oefenen, creatieve ideeën, muzikale impulsen, . . . Naast elke activiteit staat een symbool dat aanduidt voor welke leeftijdsgroep die bestemd is. Het is mogelijk dat activiteiten voor andere leeftijdsgroepen ook kunnen gebruikt worden mits aanpassingen.

Daarnaast zijn er ook activiteiten of acties voor de hele basisschool voorzien. Bijvoorbeeld: muzikaal optreden, poëtische expressies, tentoonstelling, grootouderfeest, sinterklaasoptreden, . . .

Het pakket bevat een fraai geïllustreerd lees- of voorleesboek, grote wandplaten van de zeven figuren, de 'schat' en een cd met zowel de gezongen versie als de instrumentale versie.

5.4.2 Sociale vaardigheden: 'De Axenroos'

Voor het kleuteronderwijs kozen wij ervoor om rond de Axenroos te werken.

De Axenroos is een werkinstrument dat de verschillende interacties tussen mensen in kaart brengt.

Het bestaat uit de combinatie van drie elementen:

- relatiewijzen: de zes relatiewijzen hebben betrekking op de manier waarop de uitwisseling gebeurt: aanbieden, aannemen of vragen, aanvechten, weerstaan, houden en lossen.
- inzetten: de zes inzetten duiden aan wat er uitgewisseld wordt. Mensen wisselen informatie uit, richtlijnen, goederen, diensten maar ook hun bijzijn en hun persoon.
- communicatiekanalen: tot slot spelen ook de communicatiekanalen een rol: woorden maar ook gebaren, lichaamstaal, intonatie, . . . zijn belangrijk bij sociale uitwisselingen.

De tien axen liggen mede aan de basis van de eindtermen sociale vaardigheden. Om de relatiewijzen voor jonge kinderen aanschouwelijk te maken, werden er tien totemdieren gekozen die de eigenheid van elke ax weergeven.

5.4.3 Ochtendgymnastiek en middagsport

Op aanvraag van de leerlingen hebben we besloten om opnieuw middagsport te organiseren.

Op dinsdagmiddag hebben wij middagsport voorzien voor het eerste, tweede en derde leerjaar. Op donderdagmiddag konden het vierde, vijfde en zesde leerjaar zich uitleven.

Omdat we de kleuters niet betrokken hebben bij de middagsport, hebben we voor hen op woensdagmorgen ochtendgymnastiek voorzien. Hiervoor kunnen de leerkrachten de dans- en bewegingsbundel raadplegen.

5.4.4 Klasoverschrijdend werken

Naar aanleiding van de sociale vaardigheden, vinden we het belangrijk dat kinderen van verschillende leeftijden met elkaar leren samenwerken.

Zo kunnen ze leren van elkaar, zowel op cognitief, motorisch als op sociaal-emotioneel vlak.

5.4.5 De alternatieve bewegingsvormen

De leerkrachten bewegingsopvoeding hadden nood aan andere bewegingsvormen. Ook hiervoor hebben wij een bundel samengesteld. Deze is heel bruikbaar tijdens de lessen bewegingsopvoeding, maar kan ook heel goed gebruikt worden in de klas.

De bundel omvat:

- Sherborne
- Yoga
- New Games of groene spelen
- Relaxatie
- Meditatie

We hebben geprobeerd om de bundel zo gebruiksvriendelijk mogelijk te maken. Zo vinden de leerkrachten bij elke oefening terug welk materiaal ze nodig hebben, rond welke doelen er gewerkt wordt en een visuele voorstelling van de houding.

5.4.6 Kookkoffer 'Smakelijk en gezond'

Om kinderen op een leuke manier kennis te leren maken met gezonde voeding vonden wij het interessant om samen met de kinderen te koken.

Tijdens onze stageweek hebben wij enkele recepten uitgetest. Deze recepten kunnen de leerkrachten terugvinden in de kookmappen 'Smakelijk en gezond'.

In deze mappen vinden zij nog tal van andere gezonde recepten.

De kookfriezen zijn zo gemaakt dat de leerkrachten klassikaal aan de slag kunnen gaan, maar ook in kleine groepen kunnen werken. Naast de kookfriezen zitten er ook zes schortjes in de kookkoffer.

5.4.7 Verkeerseducatie

We stelden een plan op waarin de schoolomgeving van Aarsele in kaart werd gebracht. Op het plan werden alle verkeersborden weergegeven.

Aan de hand van dat plan wordt het voor de leerkrachten en de leerlingen duidelijk waar zich de gevaarlijkste verkeerspunten bevinden, hoewel de omgeving rond de school vrij veilig is. Dit komt door het éénrichtingsverkeer, een wijkagente op het gevaarlijkste punt, veel oversteekplaatsen, ...

Dit plan kan later gebruikt worden tijdens de lessen verkeerseducatie. Door gebruik te maken van dit plan krijgen de kinderen ook een betere kijk op de weg die ze afleggen van en naar school en op het feit dat de omgeving vrij veilig is. Op die manier worden de kinderen ook gestimuleerd om eens vaker te voet of met de fiets naar school te komen.

5.4.8 Meer fruit op school

Wij maakten voor elke klas een fruitkalender in de vorm van een appel. Het is de bedoeling dat de kinderen en de leerkrachten zoveel mogelijk fruit eten. Op de kalender schrijven de leerkrachten hoeveel stukken fruit elke leerling van elke klas per maand hebben gegeten. De klas die op het eind van de maand het meest fruit heeft gegeten wint een trofee: 'de gouden appel'.

Op dinsdag wordt er nu over de gehele school een fruitdag georganiseerd.

5.5 Proces opvolgen en evalueren

Na de stage nam de school de tijd om onze acties te evalueren.

Er werd besloten om de actie met de fruitkalender verder te zetten. Ook volgend schooljaar zullen alle leerkrachten doorgaan met deze actie, het wordt zelfs opgenomen in het schoolwerkplan.

De leerkrachten zullen het materiaal dat wij hebben aangebracht verder gebruiken.

De methode 'Er zit een schat verborgen in jezelf' zal worden aangeschaft en vanaf volgend schooljaar vooraf gaan aan het pestactieplan.

Door deze acties verder te zetten zijn er ook ideeën ontwikkeld naar volgend jaar toe.

Later dit jaar zullen onze acties maar ook de acties van de school geëvalueerd worden aan de hand van het negenveld (zie hieronder). In dit veld worden alle acties ingevuld die de school onderneemt. Indien de acties passen in de negen velden, kan dit als een zinvolle actie beschouwd worden waarmee de doelstellingen zeker kunnen bereikt worden.

	Indiv. leerling	Klas	School	Omgev.
Educatie				
Struct. maatreg.				
Afspraken				

© Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie vzw. 2006

6. Besluit

Na het maken van dit eindwerk kwam ik tot de conclusie dat er vandaag de dag heel wat volwassenen en kinderen moeite hebben om gezonde keuzes te maken. Dit heeft te maken met heel wat factoren zoals: de invloed van de media, de opvattingen van de ouders en kinderen over gezondheid, het al dan niet stimuleren van een gezonde levenswijze op school...

Ik heb gemerkt dat het probleem vaak te wijten is aan het feit dat mensen onvoldoende of verkeerd geïnformeerd zijn.

Daarom is het belangrijk dat iedereen op een juiste en toegankelijke manier geïnformeerd wordt en daarin speelt het onderwijs een grote rol. Door gezondheid te promoten op school zijn de kinderen reeds op jonge leeftijd vertrouwd met het maken van gezonde keuzes. Om daar op een kwaliteitsvolle manier aan te werken is het nodig dat de school een gezondheidsbeleid opzet. Het doel van dit beleid is een gedragsverandering teweeg brengen en dit gedrag te behouden.

Een gezondheidsbeleid opzetten is verplicht vanaf september 2007. Door dit beleid wordt een grote doelgroep bereikt, namelijk alle Vlaamse kinderen vanaf 2,5 jaar. Dit is een grote opdracht voor de school, maar ze kan hiervoor beroep doen op de hulp van externe partners en organisaties. Hier denk ik bijvoorbeeld aan het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB), de lokale politie, de ouders, het Lokaal Gezondheidsoverleg (LOGO) en andere zorginstaties.

Zo is het voor de school mogelijk een breed draagvlak te creëren waarbij ze kan rekenen op de betrokkenheid en de steun van alle actoren.

Nadat ik de beginsituatie ben nagegaan, leerde ik de behoeftes van de school kennen. De sociale – emotionele gezondheid kwam naar voor, naast voeding en beweging. Met deze informatie ging ik samen met mijn groep aan de slag om doelgerichte activiteiten op te zetten. Zo werd de school geïnformeerd en aangezet tot een gezondere levensstijl.

We gingen praktijkgericht tewerk en dit bracht bij de leerlingen en het hele schoolteam een grote betrokkenheid teweeg. Hierdoor werd meteen een gedragsverandering vastgesteld. Door bijvoorbeeld te werken met fruitkalenders brachten heel wat leerlingen en leerkrachten elke dag een stuk fruit mee naar school in plaats van een koek. Deze gedragsverandering is echter nog geen gedragsbehoud. Hiervan kan maar gesproken worden als er blijvend aandacht aan geschonken wordt.

Door dit groepswerk hebben we geleerd dat het nuttig is een schoolgezondheidsbeleid op te stellen. Op die manier kan een school een jaarprogramma voorzien met leerrijke, uitdagende maar vooral duurzame activiteiten. Het is belangrijk dat er het hele schooljaar een blijvende aandacht is voor gezondheid in de ruimste zin van het woord.

De kinderen van nu vormen de volgende generatie, kortom:

“Jong geleerd is oud gedaan!”

7. Praktisch deel: good practices

Op de bladzijden hierna kan u enkele 'good practices' bekijken.

Ik koos voor drie praktijkvoorbeelden die zich elk op een verschillend niveau afspelen.

Voor het klasniveau is dit de kookkoffer, voor het schoolniveau 'Er zit een schat verborgen in jezelf' en voor het schoolomgevingsniveau is dit de verkeerseducatie.

7.1 Good practice: De kookkoffer

Auteur

Stephanie Seeuws en Katrien Vanhastel voor GVB Aarsele.

Onderwerp

Ontwikkelen van een kookkoffer

Doelgroep

De kookkoffer is zowel bedoeld voor de lagere school als voor de kleuterschool, er zijn kookfriezen voor de kleuters en kookfiches voor de leerlingen uit de lagere school.

Omschrijving

Tijdens onze stageweek hebben wij enkele recepten uitgeprobeerd. Deze recepten kunnen de leerkrachten terugvinden in de kookmappen 'Smakelijk en gezond'.

In deze mappen vinden zij nog tal van andere gezonde recepten.

De kookfriezen en kookfiches zijn zo gemaakt dat de leerkrachten klassikaal aan de slag kunnen gaan, maar ook in kleine groepen

kunnen werken.

Context

Om kinderen op een leuke manier kennis te leren maken met gezonde voeding vonden wij het interessant om samen met de kinderen te koken.

Werkwijze

De kookkoffer kan zowel in groep, klassikaal als klasoverschrijdend gebruikt worden. Tijdens onze stage gebruikten we de kookkoffer voor klasoverschrijdend werk. Zo gingen de kinderen van de lagere school aan de slag met kleuters. Daarom gebruikten we de kookfriezen, zodat ook de kleuters een zicht hebben op welke stappen we moeten uitvoeren. De kinderen werden ingedeeld in 4 groepen. Zo kwamen we tot vier 'gemengde' groepen van kleuters en leerlingen. Elke groep kreeg een andere kookfries. De ingrediënten en het kookmateriaal lagen reeds klaar op de tafel. Wij spraken af dat elke leerling een kleutertje begeleidt tijdens het koken.

Wij, als begeleiders, lieten de kinderen zoveel mogelijk zelfstandig doen. Op die manier leren ze zelfstandig zijn en leren ze zélf problemen oplossen.

Extra tips

Voorzie voldoende ruimte, koken in een klein lokaal is niet aan te raden.

Handig is dat je direct bij een wastafel kan, voor bijvoorbeeld het wassen van de handen of tussendoor iets kleins af te wassen.

Bijlagen

Bijlage 1: lesvoorbereiding

Bijlage 2: voorbeeld kookfiche

Bijlage 3: enkele sfeerbeelden

Evaluatie

De kinderen waren erg positief. Ze vonden het heel leerrijk en aangenaam om eens samen te werken met een kind uit een andere klas. De leerlingen uit de lagere school vonden het fantastisch dat ze mochten helpen met de kleuters. Ook de kleuters waren laaiend enthousiast.

De leerkrachten vonden het een mooi initiatief en gingen de kookkoffer zeker en vast verder gebruiken.

Wij vonden het ook zeker en vast en geslaagde activiteit. Alles is vlot verlopen, en wat vooral belangrijk is; de kinderen hadden er plezier aan!

Meer info:***Contactgegevens***

Katrien Vanhastel

Kapittelstraat 28

8720 Dentergem

katrien.vanhastel@student.katho.be

Bijlage 1: lesvoorbereiding

<p>Student(e): Jогien Galle, Eva De Grande, Katrien Vanhastel, Stephanie Seeuws, Nathalie Neirinck 3 BAKO en 3 BALO</p> <p>Datum: Donderdag 22 maart 2007</p> <p>1ste keer koken</p> <p>Kleuterklas: 1ste kleuterklas (aantal kinderen: 28)</p> <p>Uur: van 08.55 - 09.45</p> <p>Titularis: Juf Katty</p> <p>2de keer koken</p> <p>Leerjaar: 1ste leerjaar (aantal kinderen: 18) en Leerjaar: 6de leerjaar (aantal kinderen: 21)</p> <p>Uur: van 13.15 - 14.05</p> <p>Titularis: Meester Nico en juf Martine</p> <p>3de keer koken</p> <p>kleuterklas: 3de kleuterklas (aantal kinderen: 29) en Leerjaar: 4de leerjaar (aantal kinderen: 26)</p> <p>Uur: van 13.15 - 14.05</p> <p>Titularis: Juf Inge en meester Wim</p> <p>School: Vrije Gesubsidieerde Basisschool Aarsele Ander lokaal dan de klas: de keuken</p>	 <p>Studiegebied: opleiding kleuteronderwijzer Departement PHO - TIELT</p>
--	---

<p>Belangstellingscentrum: Eindwerk: 'The running dinner' 'Gezondheid op school'</p> <p>Activiteit: Kookactiviteit</p> <p>Onderwerp: fruitbrochettes</p>

Doelen kleuteronderwijs:

Ontwikkelingsdomein:	Ontwikkelingsaspect:	Ontwikkelingslijn:
Sociale ontwikkeling	OA 21) samenwerken	21) samenwerken → samenwerken → binnen een gezamenlijke taak met meer dan 2 kleuters afspraken kunnen maken betreffende deeltaken en zich aan die afspraken kunnen houden
Denkontwikkeling	OA 64) inzichten verwerven over natuur en techniek	64) inzichten verwerven over natuur en techniek → gedragingen herkennen die de gezondheid bedreigen, bijv. gevaarlijke dingen doen, er ongezonde gewoonten op na houden → met behulp van een stappenplan een bereiding uitvoeren
Taalontwikkeling	OA 74) visuele boodschappen (pictogrammen) interpreteren en er gepast op reageren.	74) visuele boodschappen (pictogrammen) interpreteren en er gepast op reageren. → pictogrammen begrijpen die verwijzen naar een reeks opeenvolgende betekenissen.

<p>Leerplandoel(en):</p> <p>Leerplan wereldoriëntatie</p> <ul style="list-style-type: none"> - LPDS 0.5 Kinderen werken samen <p>Tussendoel : anderen helpen</p> <ul style="list-style-type: none"> - LPDS 0.8 Kinderen ontwikkelen tot autonome leiders <p>Tussendoel: planmatig te werk gaan</p> <p>LPDS 6.1 Kinderen zien in dat courante producten gemaakt zijn uit welbepaalde materialen en/of grondstoffen</p> <p>Tussendoel : ervaren en uiten op welke wijze een aantal grondstoffen worden verwerkt tot producten.</p> <p>LPDS 6.6 Kinderen zien in dat producten worden gemaakt volgens bepaalde technische principes</p> <p>Tussendoel: ervaren dat een bereiding wordt gemaakt met behulp van verschillende ingrediënten</p> <p>Leerplan Nederlands (lezen)</p> <p>LPDS 2.1 Niet-talige boodschappen begrijpen en interpreteren</p> <p>Leerplan Wiskunde</p> <ul style="list-style-type: none"> - LPDS DO8 in wiskundige situaties kunnen samenwerken en communiceren met anderen. - LPDS 2.1 Niet-talige boodschappen begrijpen en interpreteren <p>Leerplan Wiskunde</p> <ul style="list-style-type: none"> - LPDS DO8 in wiskundige situaties kunnen samenwerken en communiceren met anderen.

<p>Activiteitendoel(en):</p> <p>De kleuters spelen de spelletjes.</p> <p>De kleuters houden zich aan de afspraken.</p> <p>De kleuters voeren de opdrachten uit.</p> <p>Ervaringssituatie: Explorerend beleven</p>

Doelen lager onderwijs:

Zie leerplandoelen hierboven

Opbouw van de activiteit:		Inhoud – Werkvorm - groeperingsvorm	Ruimtelijke organisatie en speelleermiddelen
timing	Nr. doel		
		Overgang	
		De kleuters zitten in de klas. Het onthaal is juist achter de rug.	
	1	Klassikaal, vertellen	
	2	Werkvorm Vraag – antwoord Demonstratie Groeperingsvorm Klassikaal Inleiding	
		<p>LK: Jullie hebben ons hier al verschillende keren in de school gezien of in jullie klas om iets te doen. Ook nu gaan we samen iets doen. Ik ben eigenlijk wel eens benieuwd of jullie zullen kunnen raden wat we gaan doen. Om dat te raden gaan we samen een kort spelletje spelen. Zijn jullie er klaar voor?</p> <p>1ste kleuter LK: We gaan allemaal samen iets doen. Ik verklap nog niet wat. Ik heb wel een grote doos met allerlei dingen in, meegebracht. Wie durft er iets uit komen nemen? In de doos zitten een hamer, een zaag, een klopper, een nagel, bijtel, ...</p> <p>Vragen? Wat moeten wij doen met deze dingen? Wat past er niet bij? Wat kan je doen met dat voorwerp?</p>	Verschillende voorwerpen doos

	<p>3de kleuter LK: Ik heb een doos meegebracht met daarin verschillende voorwerpen. Over de doos ligt een groot laken. In de doos zitten verschillende voorwerpen. Wie durft er komen voelen. Als je denkt dat je iets geraden hebt, dan mogen we eens kijken of het juist is.</p> <p>4de leerjaar LK: We gaan het spelletje galgje spelen om te raden wat we gaan doen. Kennen jullie dat spelletje</p> <p>Galgje: Er worden evenveel strepen op het bord geplaatst als er letters in de zin zitten die geraden moet worden. Zeggen jullie een juiste letter, wordt die op het bord geschreven, geven jullie een letter die niet in de zin staat, wordt het galgje-ventje beetje bij beetje getekend.</p> <p>Oplossing van galgje: Goede koks, dat zullen wij allemaal worden!</p> <p>6de leerjaar LK: Voor jullie hebben we een rebus meegebracht dat jullie per twee mogen oplossen. Als jullie weten wat het is, dan mogen jullie het nog niet verklappen, maar laten we de andere nog eventjes denken. Wij hangen de rebus al in het groot op in de klas. Ondertussen delen we de blaadjes uit, zodat jullie die ook kunnen noteren.</p> <p>Oplossing van de rebus: Wij gaan iets koken met de eerste klas</p> <p>LK: Wij gaan niet voor ons alleen koken, maar we gaan dan met de gerechten die we klaar gemaakt hebben onze vriendjes uit de andere klas verwennen.</p> <p>Afspraken</p> <p>LK: 'Wie kan er mij eens vertellen waar we moeten op letten als we gaan koken?' → kleuters/ kinderen reageren</p> <p>Handen wassen Het is heel belangrijk dat je, voor je begint, eerst je handen grondig wast met water en zeep. Droog ze af met een schone handdoek</p> <p>Haar in een staart Zeker voor de meisjes, want anders zou er misschien haar in onze koekjes kunnen zitten.</p>	Doos voorwerpen
--	--	-----------------

2 3	<p>Werkvorm Vraag – antwoord Demonstratie Vertellen</p> <p>Groeperingsvorm Kleine groep Beurtsysteem gespreid over een langere periode</p> <p>Midden</p> <p>LK: Wie kan er mij vertellen wat je allemaal nodig hebt om fruitbrochettes te maken? → kleuters/ kinderen reageren</p> <p>Ik toon de foto en van de nodige materialen</p> <p>LK: Wie vertelt mij nu eens welke materialen we nodig hebben? → kleuters/kinderen reageren</p> <p>Stap 1: Spoel de druiven</p> <p>Stap 2: Doe ze in een kommetje. Verwijder de druiven van het stokje.</p> <p>Stap 3: Snij de bananensteel af.</p> <p>Stap 4: Pel de banaan.</p> <p>Stap 5: Snij de banaan in plakjes.</p> <p>Stap 6: Doe de plakjes in een kommetje.</p> <p>Stap 7: Snij de appel doormidden.</p>	<p>Ingrediënten: sinaasappel appel groene en blauwe druiven banaan</p> <p>materialen 5 kommetjes Schaar Mes Vergiet Satésfokjes Snijplankje</p> <p>Je kan een sinaasappel gebruiken, dit als decoratie.</p>
--------	--	--

	<p>Stap 8: Snij hem nog eens doormidden.</p> <p>Stap 9: Schil de appel.</p> <p>Stap 10: Snij de appel in stukjes.</p> <p>Stap 11: Doe de appelstukken in een kommetje.</p> <p>Stap 12: Pel de sinaasappel</p> <p>Stap 13: Snij de sinaasappel in stukjes.</p> <p>Stap 14: Doe de stukjes in een kommetje.</p> <p>Stap 15: Hier zie je de verschillende fruitsoorten.</p> <p>Stap 16: Steek het fruit op het satéstokje.</p> <p>Stap 17: Knip het puntje van de satéstok af, zodat er zich niemand kan aan pijn doen.</p> <p>Stap 18: De fruit – brochettes zijn klaar.</p> <p>Stap 19: Je kan de sinaasappel doormidden snijden en daar de brochettes insteken, zodat dit mooier presenteert.</p>	
--	---	--

	<p>Werkvorm Vraag – antwoord Terugblikken</p> <p>Groeperingsvorm Kleine groep</p> <p>Slot</p> <p>Ervaringen verwoorden LK: 'X hoe vond je het om fruitbrochettes te maken ? Leuk of niet leuk? → Kleuters/kinderen reageren</p> <p>Stappen herhalen LK: 'X kan jij ons eens vertellen hoe we de fruitbrochettes gemaakt hebben? → kleuters/kinderen reageren</p> <p>Reflectie op het proces LK: 'Was het moeilijk om fruitbrochettes te maken? → kleuters/ kinderen reageren LK: 'Wat vonden jullie het moeilijkst/gemakkelijkst om te doen? → kleuters/ kinderen reageren LK: 'Wat vonden jullie het leukst/minst leuk om te doen? → kleuters/ kinderen reageren</p>	
--	--	--

Fiche: Fruitbrochettes

Leerplandoel(en):

Leerplan wereldoriëntatie

- LPDS 0.5: Kinderen werken samen
Tussendoel : anderen helpen
- LPDS 0.8: Kinderen ontwikkelen tot autonome leeders
Tussendoel: planmatig te werk gaan
- LPDS 6.1: Kinderen zien in dat courante producten gemaakt zijn uit welbepaalde materialen en/of grondstoffen
Tussendoel : ervaren en uiten op welke wijze een aantal grondstoffen worden verwerkt tot producten.
- LPDS 6.6: Kinderen zien in dat producten worden gemaakt volgens bepaalde technische principes
Tussendoel: ervaren dat een bereiding wordt gemaakt met behulp van verschillende ingrediënten.

Leerplan Nederlands (lezen)

- LPDS 2.1: Niet-talige boodschappen begrijpen en interpreteren

Leerplan Wiskunde

- LPDS DO8: in wiskundige situaties kunnen samenwerken en communiceren met anderen.

Materiaal:

5 kommetjes
Schaar
Mes
Vergiet
Satéstokjes
Snijplankje

Ingrediënten:

sinaasappel
appel
groene en blauwe druiven
banaan

Verloop:

Stap 1:

Spoel de druiven

Stap 2:

Doe ze in een kommetje.

Verwijder de druiven van het stokje.

Stap 3:

Snij de bananensteel af.

Stap 4:

Pel de banaan.

Stap 5:

snij de banaan in plakjes.

Stap 6:

Doe de plakjes in een kommetje.

Stap 7:

Snij de appel doormidden.

Stap 8:

Snij hem nog eens doormidden.

Stap 9:

Schil de appel.

Stap 10:

Snij de appel in stukjes.

Stap 11:

Doe de appelstukken in een kommetje.

Stap 12:

Pel de sinaasappel

Stap 13:

Snij de sinaasappel in stukjes.

Stap 14:

Doe de stukjes in een kommetje.

Stap 15:

Hier zie je de verschillende fruitsoorten.

Stap 16:

Steek het fruit op het satéstokje.

Smakelijk!

Bijlage 3: Enkele sfeerbeelden

7.2 Good practice: Sociale vaardigheden - Er zit een schat verborgen in jezelf

Auteur

Stephanie Seeuws en Katrien Vanhastel voor GVB Aarsele.
Katrien Vanhastel

Onderwerp

Sociale vaardigheden: 'Er zit een schat verborgen in jezelf'.
Voorstellen methode aan de hand van een prentenboek.

Doelgroep

We werken op schoolniveau, dus zowel voor de eerste, tweede en derde graad van het lager onderwijs.

Omschrijving

Wij kozen voor de methode 'Er zit een schat verborgen in jezelf'. In deze methode krijgen de directie en leerkrachten ideeën, lesadviezen, activiteiten en creatieve mogelijkheden om met het boek 'Er zit een schat verborgen in jezelf' met kinderen van 6 – 12 jaar aan de slag te gaan. Er wordt gewerkt met 7 figuren die elk een thema voorstellen. Elk thema omvat gevarieerde klasactiviteiten: leesteksten, kringgesprekken, oefeningen om vaardigheden

in te oefenen, creatieve ideeën, muzikale impulsen,...

Naast elke activiteit staat een symbool dat aanduidt voor welke leeftijdsgroep die bestemd is. Het is mogelijk dat activiteiten voor andere leeftijdsgroepen ook kunnen gebruikt worden mits aanpassingen.

Daarnaast zijn er ook activiteiten of acties voor de hele basisschool voorzien. Bijvoorbeeld: muzikaal optreden, poëtische expressies, tentoonstelling, grootouderfeest, sinterklaasoptreden,...

Context

Wij zijn voor de school op zoek gegaan naar een bruikbare methode voor de lessen sociale vaardigheden. We vinden het belangrijk dat er preventief gewerkt wordt rond pesten en niet enkel wanneer er reeds gepest wordt.

Werkwijze

De handleiding: De methode bevat een fraai geïllustreerd lees- of voorleesboekje, grote wandplaten van de zeven figuren, de 'schat' en een cd met zowel de gezongen versie als de karaokeversie.

De Franse en Engelse vertaling voor eventuele uitwisselingsprojecten kan ook verkregen worden.

Er kan heel veel goed en degelijk materiaal geïntegreerd worden tijdens deze projectweken en dat is ook de bedoeling. (bijv. ' Muziek verzacht de zeden' van Jan Vandenbergen, 'Een doos vol gevoelens'). De zeven hoofdfiguren zijn zo verrijkend dat de kinderen en u eindeloos veel ideeën zullen broeden om rond die waarden te werken.

In de hoop dat dit project een startschot is, om op een speelse manier rond waarden te werken en dat iedereen de schat in zichzelf vindt, wensen wij jullie succes!

Extra tips

Wij ondervonden dat het prentenboek naar de derde graad toe, misschien iets te kinderachtig is opgevat.

Een alternatief hiervoor kan zijn: de leerlingen kunnen het prentenboek uitwerken in een toneel. Dit toneel kan dan voorgesteld worden aan de andere klassen van de lagere school.

Bijlagen

Bijlage 1: lesvoorbereiding eerste, tweede en derde graad

Bijlage 2: enkele sfeerbeelden

Evaluatie

We kregen heel wat positieve reacties van zowel de leerlingen, leerkrachten en de directie. Ze waren zelfs zo enthousiast dat de methode volgend jaar zal gebruikt worden in de school.

Zelf vonden wij de lessen zeer leuk om te geven, mits de aanpassing voor de derde graad.

Meer info:

Contactgegevens

Katrien Vanhastel

Kapittelstraat 28

8720 Dentergem

katrien_vanhastel@student.katho.be

Bijlage 1: lesvoorbereiding eerste, tweede en derde graad

	Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen STUDIEGEBIED ONDERWIJS - departement PHO Beernegemstraat 10 8700 Tielt tel.(051) 40 02 40 fax (051) 40 89 13 e-mail: pho@katho.be	<i>pho-tielt</i>
---	---	------------------

JOGIEN GALLE, EVA DE GRANDE 3 BAKO SOCIALE VAARDIGHEDEN Dinsdag 20/03/2007 Tijdsaanduiding (HH:mm): 10:25uur – 10:50uur (1 ^e en 2A) 10:50uur – 11:15uur (2B)	GVB Aarsele Aarsele Klas: 1 ^e en 2 ^e leerjaar (18 en 14 lln) Mentor: Nico Van Poucke, Nancy Van Hastel Ellen Vaernewijck
--	--

Er zit een schat verborgen in jezelf: meneertje Alsjeblieft Dankjewel

Leerplandoelen:

Vlaams Verbond van het Katholiek Basisonderwijs, leerplan wereldoriëntatie:

- Blz. 71, punt 4.7: Kinderen kunnen respect en waardering opbrengen.
- Blz. 72, punt 4.11: Kinderen kunnen een ander helpen door zich dienstbaar op te stellen.
- Blz. 72, punt 4.12: Kinderen kunnen hulp vragen en zorg aanvaarden.
- Blz. 80, punt 5.6: Kinderen zien in dat samenleven het naleven van allerhande omgangsvormen, leefregels en afspraken veronderstelt en kunnen zich daaraan houden.

Doelstellingen

1. De leerlingen kunnen aandachtig naar het verhaal luisteren.
2. De leerlingen kunnen antwoorden op vragen passend bij het verhaal.
3. De leerlingen zien het nut in van de krans.
4. De leerlingen kunnen genieten van het passend lied bij het verhaal.

Beginsituatie:

Tijdens deze les wordt een methode voor sociale vaardigheden voorgesteld aan de leerlingen: 'Er zit een schat verborgen in jezelf'. Dit is de eerste keer dat de leerlingen hiermee kennis maken. Ze kregen wel al andere lessen sociale vaardigheden.

Media:

- Prentenboek 'Er zit een schat verborgen in jezelf'
- Affiche met de 8 meneertjes en mevrouwtjes
- Krans met meneertje Alsjeblieft Dankjewel
- Cd
- Radio

Klasschikking:

Frontaal

Bronnen:

- SCHERPEREEL, K., Er zit een schat verborgen in jezelf handleiding, Mechelen, Bakermat uitgevers, 2004, 93 blz.
- SCHERPEREEL, K., Er zit een schat verborgen in jezelf prentenboek, Mechelen, Bakermat uitgevers, 2004, 61 blz.
- SCHERPEREEL, K., Er zit een schat verborgen in jezelf cd, Mechelen, Bakermat uitgevers, 2004.

Bijlagen:

/

DS	INHOUD EN DIDACTISCHE WERKVORMEN	tijd media	bemerkingen mentor
1	<p>1. Voorstellen van de figuren uit het verhaal - Voorlezen</p> <p>De leerlingen komen de klas binnen en nemen plaats op een stoel uit de kring. De leerkracht zegt dat ze een verhaal bij heeft over een aantal figuren. De leerkracht toont een prent en vraagt wat er opvalt aan de figuren (verschillende kleuren, een hart, ...). De leerkracht leest het verhaal voor. De leerlingen luisteren aandachtig.</p> <p>Nadien worden enkele vragen gesteld:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoe heten de verschillende figuren uit het verhaal? - Kan je namen in verband brengen met hoe de figuren eruit zien? - Tijdens het verhaal hoorde je dat één van de figuren helemaal is veranderd. Weet je welke figuur dit is? - Waarom zou hij veranderd zijn? - Weet je nog de naam van de witte figuur? - Waarom heet hij zo? <p>De leerkracht zegt dat ze tijdens deze les zullen werken rond meneertje alsjeblieft- dankjewel. Ze toont de afbeelding van het meneertje nog eens in het groot en hangt dit aan het bord</p>	20'	boek, affiche, figuur meneertje
3	<p>2. Kransen - Instructie</p> <p>De leerkracht toont een krans waaraan een meneertje Alsjeblieft Dankjewel hangt. De leerkracht legt uit dat dit een krans is die de leerlingen kunnen verdienen gedurende de week. Dit kunnen ze verdienen als ze goed hun best doen om beleefd te zijn, vriendelijk te zijn ...</p> <p>De leerkracht mag de krans uitreiken op het einde van de dag aan de leerling die daarvoor het meest zijn/haar best heeft gedaan. De krans mag meegenomen worden naar huis. De volgende dag mag de leerlingen de krans aanhouden tot het einde van de dag. Dan wordt er een nieuwe leerling gekozen.</p>	5'	krans
4	<p>3. Lied - Beluisteren</p> <p>Om de les af te sluiten laat de leerkracht nog een toepasselijk lied horen. De leerlingen luisteren aandachtig.</p>	cd	radio

	<p>Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen STUDIEGEBIED ONDERWIJS - departement PHO Beernegemstraat 10 8700 Tielt tel.(051) 40 02 40 fax (051) 40 89 13 e-mail: pho@katho.be</p>	<p><i>pho-tielt</i></p>
---	--	-------------------------

<p>STEPHANIE SEEUWS, NATHALIE NEIRINCK 3 BALO en BAKO SOCIALE VAARDIGHEDEN Dinsdag 20/03/2007</p>	<p>GVB Aarsele Aarsele Klas: 3^e en 4^e leerjaar (25 en 26 lln) Mentor : Benny Pruvoost en Wim Vandermeulen</p>
<p>Tijdsaanduiding (HH:mm):10.25uur – 10.50uur</p>	

Er zit een schat verborgen in jezelf: meneertje Alsjeblieft Dankjewel

Leerplan:

Vlaams Verbond van het Katholiek Basisonderwijs, leerplan wereldoriëntatie:

- Blz. 71, punt 4.7: Kinderen kunnen respect en waardering opbrengen.
- Blz. 72, punt 4.11: Kinderen kunnen een ander helpen door zich dienstbaar op te stellen.
- Blz. 72, punt 4.12: Kinderen kunnen hulp vragen en zorg aanvaarden.
- Blz. 80, punt 5.6: Kinderen zien in dat samenleven het naleven van allerhande omgangsvormen, leefregels en afspraken veronderstelt en kunnen zich daaraan houden.

Doelstellingen:

1. De leerlingen kunnen aandachtig naar het verhaal luisteren.
2. De leerlingen kunnen antwoorden op vragen passend bij het verhaal.
3. De leerlingen kunnen genieten van het passend lied bij het verhaal.

Beginsituatie:

Tijdens deze les wordt een methode voor sociale vaardigheden voorgesteld aan de leerlingen: 'Er zit een schat verborgen in jezelf'. Dit is de eerste keer dat de leerlingen hiermee kennis maken. Ze kregen wel reeds andere lessen sociale vaardigheden.

Media:

- Prentenboek 'Er zit een schat verborgen in jezelf'
- Affiche met de 8 meneertjes en mevrouwtjes
- Cd
- Cd-speler
- Kleine briefjes

Klasschikking:

Tijdens de eerste activiteit zitten de leerlingen in twee kringen: een binnen- en een buitenkring. Tijdens de tweede activiteit zitten de leerlingen frontaal.

Bronnen:

SCHERPEREEL, K., Er zit een schat verborgen in jezelf handleiding, Mechelen, Bakermat uitgevers, 2004, 93 blz.

SCHERPEREEL, K., Er zit een schat verborgen in jezelf prentenboek, Mechelen, Bakermat uitgevers, 2004, 61 blz.

SCHERPEREEL, K., Er zit een schat verborgen in jezelf cd, Mechelen, Bakermat uitgevers, 2004.

Bijlagen:

/

DS	INHOUD EN DIDACTISCHE WERKVORMEN	tijd media	bemerkingen mentor
1 2	<p>1. Voorstellen van de figuren uit het verhaal - Voorlezen</p> <p>De leerlingen komen de klas binnen en nemen plaats op een stoel uit de kring. De leerkracht zegt dat ze een verhaal bij heeft over een aantal figuren. De leerkracht toont een prent en vraagt wat er opvalt aan de figuren (verschillende kleuren, een hart, ...). De leerkracht leest het verhaal voor. De leerlingen luisteren aandachtig.</p> <p>Nadien worden enkele vragen gesteld:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoe heten de verschillende figuren uit het verhaal? - Kan je namen in verband brengen met hoe de figuren eruit zien? - Tijdens het verhaal hoorde je dat één van de figuren helemaal is veranderd. Weet je welke figuur dit is? - Waarom zou hij veranderd zijn? - Weet je nog de naam van de witte figuur? - Waarom heet hij zo? <p>De leerkracht zegt dat ze tijdens deze les zullen werken rond meneertje Alsjeblieft Dankjewel. Ze toont de afbeelding van het meneertje nog eens in het groot en hangt dit aan het bord.</p>	25' boek affiche figuur meneertje	
1 2	<p>2. We proberen het meneertje te imiteren - Instructie</p> <p>De leerkracht haalt enkele briefjes boven waarom meneertje Alsjeblieft Dankjewel. Ze legt uit wat de bedoeling is: "Deze week staat in het kader van meneertje Alsjeblieft Dankjewel. Het is de bedoeling dat jullie er deze week extra op letten om aardig en vriendelijk te zijn zoals het meneertje. Je kan er deze wee op letten om complimentjes te geven, te zeggen wat je goed vindt aan de ander, dat je elkaar steun en kracht geeft. Als de leerkracht merkt dat je daar echt op let, of als ze hoort dat je iets lief of vriendelijk zegt tegen de anderen dan kan je zo'n briefje krijgen. Iedereen zou op het einde van de week toch zeker een briefje moeten hebben." Het</p>	3' kleine briefjes	

DS	INHOUD EN DIDACTISCHE WERKVORMEN	tijd media	bemerkingen mentor
	meneertje zal hier in de klas blijven, zo blijft hij in jullie gedachten.		
3	<p><u>3. Lied - Beluisteren</u> De leerkracht zegt dat ze nog een lied heeft meegebracht om de les te eindigen. De leerlingen luisteren aandachtig.</p>	2' cd radio	

	<p>Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen STUDIEGEBIED ONDERWIJS - departement PHO Beernegemstraat 10 8700 Tielt tel.(051) 40 02 40 fax (051) 40 89 13 e-mail: pho@katho.be</p>	
---	--	---

<p>KATRIEN VANHASTEL STEPHANIE SEEUWS (voor 5^e) 3 BALO nr.: 34 SOCIALE VAARDIGHEDEN Dinsdag 20/03/2007</p> <p>Tijdsaanduiding (HH:mm): 10:25uur - 10:50uur (6^e lj.) 10:50uur - 11:15uur (5^e lj.)</p>	<p>GVB Aarsele Aarsele Klas: 5^e en 6^e leerjaar (30 en 21 lln) Mentor: Filip Vandenberghe en Martine Lambert</p>
---	--

Er zit een schat verborgen in jezelf: meneertje Alsjeblieft Dankjewel

Leerplan:

Vlaams Verbond van het Katholiek Basisonderwijs, leerplan wereldoriëntatie:

- Blz. 71, punt 4.7: Kinderen kunnen respect en waardering opbrengen.
- Blz. 72, punt 4.11: Kinderen kunnen een ander helpen door zich dienstbaar op te stellen.
- Blz. 72, punt 4.12: Kinderen kunnen hulp vragen en zorg aanvaarden.
- Blz. 80, punt 5.6: Kinderen zien in dat samenleven het naleven van allerhande omgangsvormen, leefregels en afspraken veronderstelt en kunnen zich daaraan houden.

Doelstellingen:

1. De leerlingen luisteren aandachtig naar het verhaal.
2. De leerlingen kunnen de vragen over het verhaal correct beantwoorden.
3. De leerlingen hebben respect voor elkaars mening.
4. De leerlingen proberen vriendelijk te zijn voor elkaar en steunen elkaar.

Beginsituatie:

Tijdens deze les wordt een methode sociale vaardigheden voorgesteld aan de leerlingen: 'Er zit een schat verborgen in jezelf'. Dit is de eerste keer dat de leerlingen hiermee kennis maken. Ze kregen reeds andere lessen sociale vaardigheden.

Media:

Boek 'Er zit een schat verborgen in jezelf', affiche van de kافت van het boek, briefjes met Meneertje Alsjeblieft Dankjewel, touw, bladen met letters van alfabet, duimspijkers, figuurtje Meneertje Alsjeblieft Dankjewel (groot), kleine briefjes met afbeelding meneertje

Klasschikking:

Eerste deel van de les: in de kring
Tweede deel van de les: de leerlingen werken in groepjes die verspreid zitten over de klas.

Bronnen:

SCHERPEREEL, K., Er zit een schat verborgen in jezelf. Mechelen, Bakermat Uigevers, 2004, 61 blz.

SCHERPEREEL, K., Er zit een schat verborgen in jezelf. Handleiding. Mechelen, Bakermat Uigevers, 2004, 93 blz.

SCHERPEREEL, K., Er zit een schat verborgen in jezelf. cd. Mechelen, Bakermat Uigevers, 2004, 61 blz.

Bijlagen:

/

DS	INHOUD EN DIDACTISCHE WERKVORMEN	tijd media	bemerkingen mentor
1	<p>1. Voorstellen van de figuren uit het verhaal - Vertellen</p> <p>De leerkracht gaat met de leerlingen in de kring zitten. Ze toont het boek 'Er zit een schat verborgen in jezelf' aan de leerlingen. De leerkracht zegt dat ze een verhaal bij heeft over een aantal figuren. De leerkracht toont een prent en vraagt wat er opvalt aan de figuren. (hart, verschillende kleuren, ...). De leerkracht leest het voor, de leerlingen luisteren aandachtig. Nadien worden enkele verhalen gesteld:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoe heten de verschillende figuren uit het verhaal? - Kan je de naam in verband brengen met hoe de figuren eruit zien? - Tijdens het verhaal hoor je dat een van de figuren is veranderd, weet je welke figuur dit is? - Waarom zou hij veranderd zijn? - Welke naam heeft de witte figuur? Waarom heet die zo? <p>De leerkracht zegt dat ze tijdens deze les zullen werken rond meneertje Alsjeblieft Dankjewel. Ze toont de afbeelding van het meneertje nog eens in het groot en hangt dit aan het bord.</p>	20' boek affiche figuur meneertje	
4	<p>2. We proberen het meneertje te imiteren - Instructie</p> <p>De leerkracht haalt enkele briefjes boven waarom meneertje Alsjeblieft Dankjewel. Ze legt uit wat de bedoeling is: "Deze week staat in het kader van meneertje Alsjeblieft Dankjewel. Het is de bedoeling dat jullie er deze week extra op letten om aardig en vriendelijk te zijn zoals het meneertje. Je kan er deze wee op letten om complimentjes te geven, te zeggen wat je goed vindt aan de ander, dat je elkaar steun en kracht geeft. Als de leerkracht merkt dat je daar echt op let, of als ze hoort dat je iets lief of vriendelijk zegt tegen de anderen dan kan je zo'n briefje krijgen. Iedereen zou op het einde van de week toch zeker een briefje moeten hebben." Het meneertje zal hier in de klas blijven, zo blijft hij in jullie gedachten. De leerkracht geeft de briefjes aan de mentor en verlaat de klas.</p>	5' kleine briefjes	

Bijlage 2: Enkele sfeerbeelden

7.3 Good practice: Verkeerseducatie

Auteur

Stephanie Seeuws en Katrien Vanhastel voor GVB Aarsele

Onderwerp

Verkeerseducatie: de schoolomgeving van Aarsele in kaart brengen aan de hand van een groot stratenplan.

Doelgroep

De kaart is gemaakt voor de hele lagere school, zowel voor de eerste, tweede en derde graad. De kaart situeert zich op het niveau van de schoolomgeving.

Omschrijving

We lieten een stratenplan van de gemeente Aarsele vergroten tot een kaart van 1m op 1,5m. Daarin werd de schoolomgeving van Aarsele in kaart gebracht. Op het plan werden alle verkeersborden die zich langs de straten bevinden weergegeven.

Aan de hand van dit plan wordt het voor de leerkrachten en de leerlingen duidelijk waar zich de gevaarlijkste verkeerspunten bevinden en dat de schoolomgeving vrij veilig is.

Context

De kaart werd gemaakt op vraag van de Gesubsidieerde Vrije Basisschool van Aarsele.

Door de omgeving in kaart te brengen en die te bestuderen met de leerlingen, krijgen zij een idee waar de gevaarlijke verkeerspunten zich bevinden. Door gebruik te maken van dit plan krijgen de kinderen ook een betere kijk op de weg die ze afleggen van en naar school en op het feit dat de omgeving eigenlijk vrij veilig is. Op die manier worden de kinderen ook gestimuleerd om eens vaker te voet of met de fiets naar school te komen, wat dan weer een gezonde levensstijl stimuleert.

Werkwijze

Door het plan samen te bekijken, wordt het voor de leerkrachten en de leerlingen al een stuk duidelijk waar zich de gevaarlijkste verkeerspunten bevinden.

Dit plan kan later ook gebruikt worden tijdens de lessen verkeerseducatie. De verkeersborden zijn afneembaar, het plan kan ook samen met de leerlingen

opgebouwd worden. Door de verschillende verkeersborden te bespreken, weten de leerlingen wat ze moeten doen als ze zo'n type verkeersbord zien.

Extra tips

Wij vinden het niet alleen belangrijk dat er in de klas met de kaart wordt gewerkt, maar ook dat de leerkracht dan later de schoolomgeving effectief gaat verkennen met de leerlingen zodat de leerlingen niet alleen de omgeving kennen maar dat ze ook veilig naar school kunnen komen.

Evaluatie

De school was heel tevreden met dit initiatief. Niet alle leerkrachten hebben al met de kaart gewerkt omdat eerder op het jaar de schoolomgeving al werd verkend met de leerlingen.

Naar volgend jaar toe zullen de leerkrachten de kaart zeker gebruiken, zowel voor het aanbrengen van de betekenis van de verschillende borden als voor het bestuderen van de schoolomgeving.

De leerlingen reageerden ook positief. Ze kunnen nu actiever zijn tijdens de verkeerslessen omdat ze zelf de kaart kunnen opbouwen met de verschillende verkeersborden. Dit verhoogt de betrokkenheid van de leerlingen.

Zelf hebben we geen lessen gegeven rond verkeersveiligheid en bijgevolg hebben we dus niet echt met de kaart gewerkt. Wij hopen wel dat de kaart de leerlingen kan helpen om hun weg van en naar school goed in te schatten en dat het hen stimuleert om zelf eens te voet of met de fiets naar school te gaan.

Meer info:

Contactgegevens

Katrien Vanhastel

Kapittelstraat 28

8720 Dentergem

katrien.vanhastel@student.katho.be

Bronvermelding

---

¹ Website van de Vlaamse Onderwijsraad: www.vlor.be > projecten > gezondheidsbevordering > 'Op uw gezondheid!'

"Strategisch plan over gezondheidsbevordering in het basis- en secundair onderwijs", commissie Gezondheidsbevordering, Vlaamse Onderwijsraad, blz. 4.

² Website van de Vlaamse Onderwijsraad: www.vlor.be > projecten > gezondheidsbevordering > 'Op uw gezondheid!'

"Strategisch plan over gezondheidsbevordering in het basis- en secundair onderwijs", commissie Gezondheidsbevordering, Vlaamse Onderwijsraad, blz.3.

³ Website van het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie: www.vig.be > thema's en doelgroepen > onderwijs > ruim begrip

⁴ SCHEERDER, G., VAN DEN BROUCKE, S., SAAN, H., Gezondheid, je kunt er zelf iets aan doen: voeding. Brussel, VIG, 1998, blz. 3.

⁵ SCHEERDER, G., VAN DEN BROUCKE, S., SAAN, H., Gezondheid, je kunt er zelf iets aan doen: voeding. Brussel, VIG, 1998, blz. 2.

⁶ SCHEERDER, G., VAN DEN BROUCKE, S., SAAN, H., Gezondheid, je kunt er zelf iets aan doen: voeding. Brussel, VIG, 1998, blz. 3.

⁷ www.vig.be, website van het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie

⁸ Website van de Vlaamse Onderwijsraad: www.vlor.be > projecten > gezondheidsbevordering > 'Op uw gezondheid!'

"Strategisch plan over gezondheidsbevordering in het basis- en secundair onderwijs", commissie Gezondheidsbevordering, Vlaamse Onderwijsraad, blz.3.

⁹ SCHEERDER, G., VAN DEN BROUCKE, S., SAAN, H., Projecten voor gezondheidspromotie. Een handleiding voor kwaliteitsvol werken. Antwerpen, Garant, 2003, blz. 25.

¹⁰ Website van het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie: www.vig.be > thema's en doelgroepen > onderwijs > schoolgezondheidsbeleid

¹¹ Website van het Vlaams Ministerie van Onderwijs: www.ond.vlaanderen.be > leren > leerplichtonderwijs > ontwikkelingsdoelen en eindtermen

¹² Website van de Vlaamse Organisatie voor Mensenrechteneducatie: www.vormen.org > informatie > documenten > Universele verklaring van de rechten van het kind:

Artikel 3: De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten

---

aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

Artikel 17: De Staten die partij zijn, erkennen de belangrijke functie van de massamedia en waarborgen dat het kind toegang heeft tot informatie en materiaal uit een verscheidenheid van nationale en internationale bronnen, in het bijzonder informatie en materiaal gericht op het bevorderen van zijn of haar sociale, psychische en morele welzijn en zijn of haar lichamelijke en geestelijke gezondheid.

¹³ MOENS, O., Symposium gezondheids promotie: Tien op tien voor gezondheid!. toespraak, Brussel, Vlaams Parlement, 12 december 2006.

¹⁴ Website van het Vlaams Instituut voor Gezondheids promotie: www.vig.be > thema's en doelgroepen > onderwijs > 3 niveaus > school

¹⁵ Website van het Vlaams Instituut voor Gezondheids promotie: www.vig.be > thema's en doelgroepen > onderwijs > gefaseerd actieplan

¹⁶ Website van het Vlaams Instituut voor Gezondheids promotie: www.vig.be > methodiek > meetinstrumenten > "Een meetinstrumentenlijst om de beginsituatie te bepalen."

¹⁷ Website van de Koning Boudewijnstichting: www.kbs-frb.be > Nederlands > zoekt u financiële steun? "Recente projectoproepen"

Bibliografie

Boeken:

SCHEERDER, G., VAN DEN BROUCKE, S., SAAN, H., Projecten voor gezondheids-promotie. Een handleiding voor kwaliteitsvol werken. Antwerpen, Garant, 2003, blz. 25.

SCHEERDER, G., VAN DEN BROUCKE, S., SAAN, H., Gezondheid, je kunt er zelf iets aan doen. Brussel, VIG, 1998, 89 blz.

SCHERPEREEL, K., Er zit een schat verborgen in jezelf. Mechelen, Bakermat Uitgeverij, 2004, 61 blz.

Spreekbeurt:

MOENS, O., Symposium gezondheids promotie: Tien op tien voor gezondheid!. toespraak, Brussel, Vlaams Parlement, 12 december 2006.

Internet:

Website van de Vlaamse Onderwijsraad: www.vlor.be

Website van het Vlaams Instituut voor Gezondheids promotie: www.vig.be